

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul II

Nr. 13

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, Dimitrie Gusti, Mihai Popovici,
G. Bogdan-Duică, Ioan Lupas, Onisifor Ghibu, N. Ghiulea și Ion Clopoțel

Exemplarul

CLUJ, DUMINECĂ 29 MARTIE 1925

Lei 12

C U P R I N S U L :

- PROBLEME SOCIALE: Utopie și utopiști: Imperativul energetic în științele sociale Gavril Todica
Organizațiile muncitorești N. Ghiulea
- POLITICA EXTERNĂ: Controlul Ungariei și garanția păcii în Europa Centrală N. Dașcovici
- ÎNVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE: Statistica învățământului în Ardeal Onisifor Ghibu
- ACTUALITĂȚI: Josif Vulcan Emil Isac
- Se sparge ghiata Horia Trandafir
- DISCUȚII LITERARE: Expresionism G. Bogdan-Duică
- Din dicționarul greșelilor noastre de limbă Axente Banciu
- BIOPOLITICA: In cartierul Mănăstur din Cluj Dr. Cornel Radu
- PROBLEME ECONOMICE: Știința agricolă N. Ghiulea
- Camăta Dr. Victor Jinga
- Săptămâna economică (Vadul comercial, Comerțul nostru cu Cehoslovacia, Camerele agricole, Autonomia căilor ferate, Lucrătorii streini dar specialiști) N. Ghiulea
- CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Conferințe („C. Roman“ de S. Dragomir). — Teatru (Demonul de Schönherr). — Concerte (Concertul D-nei Veturia O. Ghibu). — Reviste (Comoara satelor). — Cărți („Lucru manual“, de I. Florian) B. & B.
- CRONICI DIVERSE: Douăzecișicinci de ani de teatru. — Conferințele presei. — Prințul în Basarabia. — In tipografia „Ardealul“. — Expoziție de pictură.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8
Abonamente: pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, Dimitrie Gisti, Mihail Popovici, G. Bogdan-Duică, Ioan Lupas, Onisifor Ghibu, N. Ghiulea și Ion Clopoșel.

Colaboratori: T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar Axente Banciu, A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, O. Boitoș, I. Breazu, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dăianu, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, Silviu Dragomir, I. Duma, A. Esca, Mircea Florian, J. Flueraș, Vladimir Ghidionescu, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, dr. Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, dr. Ioan Iosif, dr. Victor Jinga, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lațiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manușilă, Simion Mehedinți, Ștefan Meteș, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, dr. Ion Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie Păclișanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, dr. Cornel Radu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, dr. Dom. Stanca, F. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciu, Const. Sudeșteanu, inginer Șuluțiu, Gavril Todica, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezitanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasin
Arad: dr. Gh. Rusu și Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu, redacția Cartea Satelor
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas
(Tohanul-vechiu)
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramurăș: I. Bârlea și dr. V. Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp.
Poiana-Sărată (Săcuime) pr. I. Rafiroiu
Seliște: prof. Alex. Iosof

In București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.

In Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

In Roma: N. Buta.

Fabrica de pielărie,
Ghete,

CURELE de TRANSMISIUNE

și

Pielărie fină

FRĂȚII RENNER & Co.

S. A.

CLUJ

Adr. telegr.: „Dermata“

S. SOLE și FIUL

Atelier de ștampile

CLUJ, Str. N. IORGA 2.

„Cartea Românească“
Societatea Anonimă București
Capital Lei 50,000.000

Institut de arte Grafice, Editură și Librărie. Cărți didactice și literare, române și străine. Registre și furnituri de birou, rechizite de școală. Tipografie. Legătură, Sterioliptie, Litografie, Turnătorie de litere, Cartonage. Confecțiuni de hârtie.

Secție specială de obiecte de artă, marochinerie, cristaluri, jucări, etc.

„Fotoglob“ Atelier special de fotografie.

Direcțiunea: Bulev. Academiei 3-5,
București.

Magazine de desfacere și Ateliere grafice.

București: Bvd. Academiei 3-5, Cal. Moșilor 62-64 (Librăria Sfetea). Str. Șelari No. 12 (Librăria Joanițiu). Str. Paris No. 16 (Göbl-Rasidescu), Șoseanu Bonaparte No. 68-72.

SUCURSALE:

Cluj: Piața Unirii 7 și Calea Doribanților No. 14-16
Timișoara: Str. Eugen de Savoia No. 7 și Strada Tepeș-Vodă No. 2.

Societatea Afiliată: „Cartea Românească din Valea Târnavei“ S. A. Diciosânmărtin.

Stofe de primăvară au sosit și se găsesc de vânzare la

GROMAN ȘI HERBERT

depozitul fabricii din Sibiu și Cisnădie
Vă rugăm să vizitați magazinul nostru

Sucursala Cluj, Calea Regele Ferdinand, Numărul 13

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACȚIA:
PIAȚA UNIRII 8 - TELEFON 308
CLUJ, DUMINECĂ 29 MARTIE 1925

Anul II Nr-ul 13
NUMĂRUL: LEI 12

IMPERATIVUL ENERGETIC IN ORGANIZAȚIA SOCIALĂ

I.

Principiul statorit în științele fizice: „Cu minimul de energie maximul de efect” are valoare și în organizația socială.

Energia liberă, accesibilă nouă, poate numai scădea. Niciodată nu poate crește. Aceasta ne-o spune legea a doua termodinamică și legea entropiei. Dar ființele vii și oamenii, a căror existență depinde de utilizarea unei părți din energia liberă, cresc și se înmulțesc. De aici rezultă toată necesitatea culturii, adică necesitatea de a utiliza energiile disponibile cu coeficientul economic cel mai mare, cu maximul de efect, spre binele și progresul vieții. Ființele vii și în special omul, trebuie să lucreze deci cu prevedere.

Nu este teren al activității omenești, unde să nu fie necesară aplicarea acestor adevăruri.

În producerea și distribuirea mijloacelor de existență, omul tinde să perfecționeze uneltele și metodele. Agricultură, industria, comerțul, beneficiază de progresele tehnice, de cercetările științei. Una din problemele bărbaților de știință este să promoveze fericirea omenirii: să ușureze traiul, să reducă boalele, să prelungească viața activă. Nu vom uita „speranțele” chimistului francez Berthelot. Cea mai cunoscută este speranța-i despre fabricația alimentelor din aer și din foc. Pe la anul 2000 un prânz se va compune din o turtă azotată, din o capsulă de materie grasă, din o bucată de feculă. Câteva uzine vor fi suficiente pentru a produce alimentele unei țări întregi. Oamenii nu vor fi siliți să scormonească pământul, să sămene, să plivească, să cultive, să secere, să culeagă, să robească, neîncetat pentru bucata de pâine. Vor avea mai mult timp liber pentru ocupații intelectuale.

Imperativul energetic în învățământul primar pretinde ca elementele culturale să se predea elevilor în limba maternă, prin metodele cele mai simple și firești. În învățământul secundar și superior, în comunicația internațională, pretinde introducerea unei limbi universale. Astăzi avem adevărate stări vavilonice, răpitoare de timp prețios, cu învățarea limbilor. Sub raportul acesta, evul mediu ne a fost superior. Savanții seriau în limba latină. Astăzi scriu și cultivă vr'o 50 de limbi, încât omul cugetător ori trebuie să se mulțumească cu limba maternă și vr'o limbă generală (engleză, franceză, germană, italiană), ori trebuie să-și jertfească toată viața pentru studiul limbilor, ca Mezzofanti și alți poligloți.

Prin introducerea unei limbi universale, învățământul ar câștiga enorm. S'ar reduce rivalitățile, antagonismele de limbă dintre popoare, încetând prin aceasta

una din cauzele războaelor. Pacea durabilă nu se poate înfăptui, până nu se realizează mai întâiu condițiile fundamentale ale păcii.

Imperativul energetic pretinde, în fine, încetarea războaelor. Prin omor și războiu se distrug în mod barbar, valori neînlocuibile. Prin ele, departe de a se aplană divergențele dintre popoare, se produc complicațiuni și mai mari. Se sălbătăcesc moravurile. Se subminează sănătatea populației. Se distruge bunăstarea materială a statelor. Degenerează societatea.

Perfecționare în productivitatea și distribuirea mijloacelor de existență; limbă universală ca mijloc de înțelegere între popoare; tribunal internațional, ca for suprem judecătorească asupra statelor: iată ce pretinde imperativul energetic în organizația societăților omenești.

Prin intuiții geniale, țintele acestea le-au avut, mult—puțin, în vedere, toți utopiștii, toți vișătorii de stări mai bune. E problema oamenilor de știință să le realizeze.

II.

Natură e măiastra neîntrecută, care aplică prețutindeni și totdeauna principiul *imperativului energetic*, adică *minimul de energie cu efectul cel mai mare*.

Iată o sprintenă rază, ce ne ajunge dela soare, dela lună, ori dela alt corp ceresc. S'a născut din vibrații minuscule, abia exprimabile în milimicroni. Fu proiectată prin eter, în linie dreaptă. A apucat o cale, determinată de rezistența cea mai mică, cu iuțeala cea mai mare, pe distanța cea mai scurtă (care e tocmai linia dreaptă). Isbindu-se de învâlișul atmosferic al globului nostru, fu abătută spre noi. Întâmpinând rezistență mai mare decât în vidul ceresc, iuțeala i-s'a domolit. Când a ajuns la noi, fu oprită în cale, de suprafața pământului, de suprafața edificiilor, apelor, viețuitoarelor. Energia ei de mișcare se transformă în energie calorică. Pe măsura retardării, ce i-a cauzat-o stratul de atmosferă terestră, raza începuse a se transforma, producând raze difuze, optice, apoi efecte electrice, chimice și de alte categorii... până la senzațiile fiziologice din creerii ființelor vii.

Vârtej minuscul de vibrații cu efecte imense pentru pământ și viața de pe pământ!

În acest mod, fiecare soare din univers își împlinește misiunea prin simpla *emisiune de raze*, cari nu sunt nici calorice, nici electrice, nici optice, ci exclusiv *vibrații*, transformabile în toate speciile de energie.

În acest mod, fiecare planetă își împlinește misiunea prin simpla *absorbțiune de raze*, pe cari le transformă în numeroase specii de energie (calorică, electrică, chimică etc.)

Mașina dinamică cea mai simplă, dar în același timp cea mai grandioasă, este fiecare soare. Produs al naturii, prin cel mai simplu: condensarea nebuloasei primitive. Prototipul aplicării imperativului energetic.

Mașina receptoră, transformatorul cel mai simplu, și în același timp cel mai grandios, este fiecare planetă. În felul cum ea transformă energia radiantă ne surprinde imperativul energetic. Să cugetăm numai la imensele procese meteorologice, geologice și biologice, de pe glob, realizate pe de-a întregul din minusculele vibrații solare. Cu adevărat, cauze mici, efecte mari.

Același principiu îl surprindem în viața atomică și moleculară. Minimul de energie cu maximul de efecte.

E evidentă importanța lui și pentru viața noastră intelectuală, morală și economică.

Technica inginerească și viața economică l'au adoptat de mult ca principiu conducător. În construcția mașinelor ei, tehnica imitează natura. Corpul ființelor vii e mașina cea mai perfectă; având coeficientul economic cel mai mare. Cât de inferioară este sub acest raport, mașina de vapori a tehnicii! Progres important constituie turbina, motorul Diesel, motorul electric. Poate cel mai important e radiotelegrafia, radiotelefonul — primii pași în transportarea fără conductor material a energiei electrice la distanțe! Prototipul cel mai perfect al acestor transportări îl avem între soți și planete.

* * *

Nu numai în organizația socială nu se admite valabilitatea acestui principiu. Ori, dacă se admite, nu se aplică. Și când se aplică, se face tocmai întors.

Imperativul energetic ne spune: când puteți face un lucru cu mijloace puține, nu irosiți mult. În viața socială facem tocmai de-a îndoaiele căci altfel nu s'ar fi

născut vorba: *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.* (Gem munții, se naște un șoarece ridicol).

Imperativul energetic e în concordanță cu învățătura lui Christos: Ce vouă nu vă place să vă facă oamenii, nu faceți nici oamenilor.

În viața socială lucrăm tocmai întors, încât toate articolele de lege, toate instituțiile de justiție nu sunt în stare să țină în frâu pornirile antisociale ale omului.

Imperativul energetic e un principiu moral în concordanță cu învățătura creștină, fiindcă în consecințele sale ne conduce la intensificarea facultăților noastre vitale, la dominația spiritului asupra materiei, îndreptând rațional forțele spre misiunea lor și scopul lor firesc.

În organizația socială vedem tocmai contrarul. Par-că anume tindem la înnăbușirea facultăților noastre vitale, la dominația materiei asupra spiritului.

Fost-a nevoie de un războiu mondial, pentru ca țările să-și rectifice frontierele conform condițiilor etnice? Nu se puteau rectifica prin simpla *invoire reciprocă* a locuitorilor? *Invoire* conformă principiului energetic al științei moderne și conformă învățăturilor creștine.

Tocmai războiul mondial, cu teribilele lui consecințe morale și economice, ne arată că popoarele Europei nu au fost și nu sunt creștine (decât cu numele) iar conducătorii popoarelor nici pe departe nu au fost și nu sunt oameni de știință.

Pedeapsa firească nu a întârziat niciodată și nu va întârzi nici în viitor, dacă nu ne vom îndrepta de timpuriu. Ce s'a ales din Geți și Gepizi, din Huni și Longobarzi, din Avari, Cumani și Vandali? Ce s'a ales din strălucitele împărății ale Egiptenilor și Asirienilor, Grecilor și Romanilor?

Gavril Todica.

POLITICA EXTERNĂ

CONTRACTUL UNGARIEI ȘI SIGURANȚA ÎN EUROPA CENTRALĂ

Din orice punct de vedere am privi situația internațională, în special a Europei, constatăm că ea este mereu și în chip covârșitor dominată de grija siguranței Statelor și preocuparea menținerii păcii.

De aceea, problema siguranței și a păcii europene, despre care ne-am ocupat pe larg în articolul precedent, revine mereu la ordinea zilei sub diferite forme, dar cu același fond.

Ultima discuție din Camera noastră, provocată prin interpelarea d-lui deputat, I. C. Grădișteanu, fost ministru, n'a făcut decât să atragă atenția asupra aceleiași probleme în latura ei specială privitoare la unul din Statele învinse: Ungaria.

În rezumat, interpelatorul a făcut o comparație foarte sugestivă între budgetul Ungariei și al României pentru a ne duce la concluzia că tot controlul instituit prin tratate, asupra Statelor capabile să turbure pacea europeană, este iluzoriu și

chiar măsurile luate după pacea generală, în favoarea Ungariei, sunt menite să se întoarcă împotriva aceleiași siguranțe urmărită prin controlul amintit.

Controlul interlatat militar în Statele învinse

Pentru lămurirea problemei, este nevoie să amintim din nou dispozițiile tratatelor păcii generale pentru dezarmarea Statelor învinse și instituirea comisiunilor interaliate de control pentru executarea dispozițiilor de dezarmare.

Așa s'a procedat față de Germania prin tratatul de Versailles și aceiași procedură a fost identic adoptată, față de Austria, Ungaria și Bulgaria, prin tratatele dela Saint-Germain, Trianon și Neuilly. Cititorul își poate lesne aminti actualitatea problemei dezarmării germane din șgomotul recent provocat prin amânarea evacuării Coloniei și a zonei înconjurătoare

din cauză că Germania, după constatările Comisiunii interaliate de control, n'ar fi îndeplinit, cu strictețe și la vreme, obligațiunile de dezarmare din tratatul de Versailles.

Cât privește republica austriacă, ea a renunțat repede la orice velleități de revanșă și sa resemnat la situația cea nouă impusă prin tratatul dela Saint-Germain. Am putea spune, fără exagerare, că dispozițiile de prevedere asupra dezarmării Austriei, stabilite prin tratatul dela Saint-Germain, au devenit curând lipsite de obiect. Prin opoziție cu Germania, — Statul cel mai rebel la operația de dezarmare și cel mai dispus la tentative de revanșe, fiindcă este și cel mai puternic dintre învinși, — Austria este Statul cel mai pacific și care s'a acomodat imediat noii situații internaționale încetând de a fi un element de îngrijorare pentru cauza păcii și a siguranței.

Între cele două extreme, Germania și Austria, avem la mijloc două State învinse, destul de rezistente la operația dezarmării impusă prin tratate și suficient de

primejdiase pentru cauza păcii, în anumite ipoteze, deși cu manifestări foarte deosebite în politica lor externă.

Este vorba de Bulgaria și Ungaria.

Prima nu ne interesează astăzi. Vom menționa, în treacăt, că *Bulgaria* s'a grăbit să accepte dela început obligațiile de dezarmare și să le execute cu aerul unei desăvârșite pocăințe spre a recâștiga încrederea vecinilor ca și pe a marilor puteri aliate. Acțiunea bulgară a avut în bună parte reușită. În a doua fază a atitudinii sale, Bulgaria a încercat și încearcă să se desfacă de obligațiile dezarmării impuse prin pacea dela Neuilly invocând greutățile sale financiare și neputința de a păstra ordinea internă, cu redusele forțe voluntare stabilite prin tratat, împotriva agitațiilor și frământărilor de anarhie internațională încurajate dela Moscova.

Rezistența vădită și ascunsă a Ungariei la controlul militar

Când este vorba, însă, de Ungaria, atunci dela început ne isbește deosebirea ei de atitudine în chestia dezarmării, prin tratatul dela Trianon, prin comparație cu Bulgaria și marea ei asemănare de proceduri cu Germania.

Intr'adevăr, deși art. 133—139 din tratatul dela Trianon a stabilit amănunțit organele de control și procedura dezarmării ungare, totuși se poate spune că, până astăzi, Ungaria continuă să fie înarmată, proporțional chiar mai mult decât Germania, — sau, pentru a ne exprima mai precis: Ungaria a fost mai puțin supusă obligațiilor de dezarmare decât Germania.

Cum se explică această situație foarte primejdiasă pentru cauza păcii în Europa centrală?

Răspunsul îl găsim chiar în textul art. 133 al tratatului de Trianon care ne arată compoziția Comisiei interaliatate de control. Fiind vorba de o Comisie alcătuită numai din reprezentanții „puteri aliate și asociate — deci nu și ai Statelor direct și imediat interesate la operația de dezarmare — Ungaria a putut foarte ușor să se sustragă pe față și în ascuns dela îndeplinirea obligațiilor din tratat.

Manifestări publice și acte oficiale ungare, alături de descoperiri senzaționale, săritoare în ochii membrilor comisiei de control —

ca fabrica de motoare de aviație în toamna lui 1924 — au trezit, în sfârșit, atenția cercurilor interaliatate asupra primejdiei maghiare pentru cauza păcii și a siguranței din Europa centrală. Ultimul raport voluminos adresat Conferinței ambasadurilor de comisiunea interaliată de control dela Budapesta, la 15 Noemvrie 1924, cuprinde atâtea constatări și încriminări încât s'a făcut dovadă evidentă că Ungaria este departe de dezarmare și că legile ei militare din 1928, în spiritul tratatului dela Trianon, n'au fost decât praf aruncat în ochii cercurilor aliate occidentale spre a adormi vigilența necesară pentru asigurarea respectului și îndeplinirii tratatelor de pace.

Este evident că față de rezistența și reaua credință a Ungariei, la îndeplinirea obligațiilor de dezarmare, au trezit în cele din urmă vigilența Micei Antante alcătuită, precum se știe, din Statele direct interesate la dezarmarea ungară.

În clipa când Conferința ambasadurilor a manifestat intenția de a trece însărcinarea controlului dezarmării asupra unor organe generale de cercetare ale Societății Națiunilor, ce ar fi să se instițue și cărora le-ar reveni și misiunea aceea de aplicare a tratatelor, conf. art. 143 Trianon, Mica Antantă a formulat cu drept cuvânt pretenția de a participa la un asemenea control. Cu toată nemulțumirea provocată în cercurile ungare, pretenția Micei Antante a fost socotită ca perfect îndreptățită și ca o justă reparație ce s'ar da Statelor direct interesate la dezarmarea Ungariei, după ce s'a comis greșala, prin textul tratatului de Trianon, de a nu le acorda dela început un loc în comisia interaliată de control.

Ajutorarea Ungariei și controlul financiar

Iată, însă, că interpelarea d-lui Grădișteanu atrage atenția unei laturi și mai importantă a controlului asupra Ungariei decât controlul propriu zis al operațiunii de dezarmare.

Este vorba de controlul *economic și financiar* fără de care cel mai vigilant control *militar* poate fi lesne înșelat sau deturnat.

Pentru lămurirea chestiunii, vom aminti pe scurt câteva fapte covârșitor de importante.

Se știe că la începutul anului 1924, după o manevră pregătitoare încă din 1923, Ungaria a cerut și

obținut ajutorul Societății Națiunilor pentru asanarea economică-financiară. Invocând, pe lângă marii aliați, tragica situație economică și primejdia unei eventuale prăbușiri asemănătoare Austriei, Ungaria a isbutit să determine intervenții puternice la Mica Antantă pentru ridicarea ipotecei asupra bunurilor și veniturilor sale constituită în favoarea creditorilor pentru reparațiuni (prin art. 180 Trianon). Odată obținută această favoare și putând oferi garanții bancherilor internaționali, Ungaria a dobândit, sub auspiciile Societății Națiunilor, un mare împrumut extern pentru asanare și refacere.

Evident, o serie de măsuri și garanții au fost stabilite, după modelul asanării austriace, pentru ca banilor împrumutați să nu li-se dea destinații contrarii scopului măturisit și urmărit pe față.

La conferința Micei Antante, în care s'a dat asentimentul la ridicarea ipotecei asupra bunurilor ungare, s'a pomenit mereu de necesitatea garanțiilor economice și politice în privința destinației ce trebuia să se dea banilor împrumutați. Sau cu alte cuvinte și pentru mai multă precizie, Statele din Mica Antantă au cerut că în schimbul renunțării lor temporare la reparațiunile ungare, guvernul de la Budapesta să fie pus în neputință de a cheltui banii pentru înarmări ascunse și propagandă politică tinzând la revizuirea sau anularea tratatului de la Trianon.

Din nenorocire, astăzi se pare că garanția oferită Statelor din Mica Antantă pentru jertfa lor de a ajuta Ungaria, a fost nu numai iluzorie, dar direct înșelătoare. Din lipsă de atenție sau din neînțelegere, ca să nu spunem din complicitate, comisarul general al Societății Națiunilor, la Budapesta, n'a văzut ce făcea guvernul ungar cu disponibilitățile financiare asigurate și, astfel, ne-am pomenit în fața situației denunțată înaintea Camerei române prin interpelarea d-lui I. C. Grădișteanu.

Comparația bugetului român cu cel ungar — Controlul militar trebuie completat printr'un serios control financiar al Ungariei.

Cititorii își amintesc din presa zilnică datele comparative între bugetul ungar și cel român aduse la tribuna parlamentară din București.

Deși cu o populație mai mică decât jumătate și abia cu o treime din teritoriul României, Ungaria, refăcută cu ajutorul Societății Naționale și prin jertfa renunțării la reparațiuni din partea Micii Antante, prezintă un budget abia cu 5 miliarde lei aur mai mic, anume 26 miliarde 700 mil.¹⁾ față de 31 miliarde și 700 mil. lei aur.

Oricât ar fi de comprimat bugetul nostru și oricât s'ar invoca, în unele ziare șoviniste dela Budapesta inferioritatea culturală și primitivitatea „Valahilor“ cari se mulțumesc cu foarte puțin, nu-i admisibil ca România, Stat învingător și mărit, să se sbată în multiple dificultăți și sarcini financiare, în vreme ce Ungaria, ușurată de plata imediată a reparațiilor, sub motivul neputinței de a plăti, să facă un lux bugetar foarte primejdios pentru cauza siguranței europene.

Constatările făcute dela tribuna Camerei române, după examinarea cifrelor din bugetul Ungariei, au constituit o nouă dovadă despre slăbiciunea și ușurința controlului prevăzut prin tratatele de pace, precum și prin actele internaționale următoare. În cazul de față, opera de ajutorare și refacere a Ungariei prin intervenția a Societății Naționale și cu jertfa Statelor din Mica Antantă, se dovedește a fi o acțiune foarte pripită și ușurată din punctul de vedere al păcii și al siguranței în Europa centrală.

Dar se mai dovedește ceva. Se mai dovedește inima ușoară, prea ușoară, cu care bărbații de Stat conducători în țările Micii Antante și-au dat asentimentul la ridicarea ipotecei ungare fără a cere serioasele garanții politico-economice despre care, totuși, s'a vorbit la timp așa de mult!

După experiența dureroasă pe care am făcut-o în capitolul con-

¹⁾ Celelalte cifre, pe departamente, sunt tot așa de caracteristice și unele din ele foarte sugestive cum este cazul pentru ministerul războiului, internelor și al afacerilor streine (armata și propaganda). Le redăm pe scurt, în lei aur, pentru ușurința comparației:

	România (în milioane)	Ungaria
Ministerul justiției	12,800	39,780
„ comerțului	10	13
„ interne (inc. jand.)	31	66
„ afacerilor streine	5	6
„ de război	108	76

Totuși efectivul maxim, conf. tratatului de Trianon, este de 35 mil oameni pentru armata ungară, în vreme ce România la o armată de 150 mii deci de cinci ori mai numeroasă, abia cheltuiește un sfert mai mult prin bugetul războiului!

trolului *militar* asupra Ungariei, conf. art. 133 Trianon, chestiunea controlului *financiar* nu trebuia tratată și rezolvită cu atâta ușurință.

Este, evident, penibil să ridici mereu în cadrul vieții internaționale chestiunea controlului și amestecului strein, în afacerile interioare ale unui Stat, cu nesocotirea principiului suveranității naționale, dar gestul trebuie făcut dintr'un in-

teres general cu mult mai puternic decât respectul convenit unor principii învechite.

Nevoia păcii și a siguranței în părțile de pe la noi ale vechiului continent mpun aplicarea unui intervenționism de ordin internațional tot mai accentuat, în cadrele bine limitate ale dreptului și dreptății.

N. Dașcovici

PROBLEME SOCIALE

ORGANIZAȚIILE MUNCITOREȘTI

Orice organ social se naște din necesități comune, pentru împlinirea unei funcțiuni sociale, și au viață atât timp cât acea funcțiune mai are un rost în societate.

Astfel s'a născut, pe vremuri, *breasla*, când meseriași, puțini, simțeau nevoia să se adune pentru ca să-și apere împreună meșteșugul și să lupte contra străinilor cari veneau să le ia locul, și a dispărut mai târziu, când influența apusului a adus în societate noi obiceiuri, noi metode de lucru, și a înlăturat idei osificate, îngrădiri medievale, prejudecați învechite.

Dar ceea ce se impune în mod logic unui sociolog, nu impresionează pe omul nostru politic. Adevăărurile sociale eterne, care trebuie să stea la temelie oricărei legi, au fost de multe ori nesocotite, și nu rareori s'au răzbunat crud pentru aceasta.

În România, legile nu sunt izvoare din necesități sociale. Din concurența programelor politice, din influența unei culturi superficiale străine, din interese materiale individuale, oamenii politici pun atât de des țara în fața unor legi, unor reforme, care sunt cu totul streine de sufletul și necesitățile ei, în cât în viața noastră publică este o zăpăceală fără sfârșit, care zădărnicește orice propășire cumpătată și sigură. Și ce este curios, și trist totodată, în acest sport politic este că, politicienii, cari, printr'o luptă de moment, au dat țării o nouă legiuire, o nouă instituție socială, nu se mai străduiesc să se intereseze de soarta și de aplicarea ei, bine înțeles afară de cazul când de pe urma lor au un folos personal, de clasă, sau de partid.

Nesinceritate în concepție, nepăsare sau interes vinovat în urmăre! În 1902, și apoi în 1912, fără

nici o legătură cu trecutul, supt influența stărilor din Austria și Germania, dar fără cunoașterea lor în adâncime, partide deosebite au reînființat în România veche, supt nume nou, *breasla*. Au reînființat, nu au reînviat! Alte împrejurări, alte trebuințe stăpânesc astăzi! Pentru stările de astăzi *breasla* sau corporația sunt fosile sociale fără viață și fără rost. Experiența de zece ani a celei dintâiu, și de 13 ani a celei de a doua, au dovedit cu prisosință absurditatea legiuirilor sociale de inspirație străină, și totuși legea e menținută.

Breasla, care adună și astăzi la un loc pe meșter-patron, lucrătorul-salariat și pe ucenic nu mai poate avea viață și scop. Între patron, salariat și ucenic nu mai pot avea loc legăturile de altă dată, aceste categorii nu mai au aceleaș interese. Lucrătorii nu mai pot avea în totalitatea lor gândul că vor ajunge patroni, iar aceștia, în lupta grea materială, când înlocuiesc lucrătorii prin ucenici, nu mai pot fi scotțiți ca ocrotitorii și tutorii ucenicilor. Sunt alte împrejurări astăzi. Patronii din mica industrie și lucrătorii lor nu mai au aceleaș interese, și puterea maiștrilor asupra lucrătorilor-calfe nu mai poate fi atât de mare ca altă dată. Salariatul și-a recăpătat independența și se simte mai aproape de tovarășul său din marea industrie, cu locul cărui a de foarte multe ori schimbat. Trecerea din industria mică în cea mare, și reciproc se face astăzi cu multă ușurință, ceea ce a ajutat creierii unei mentalități muncitorești distincte, mai ales de aceea a maistrului patron, care din ce în ce capătă mentalitatea patronală, mentalitatea marelui industriaș.

De asemenea, ocrotirea ucenicilor nu mai poate rămânea astăzi în mâna micilor patroni, sărăciți și

dezorientați economiceste în concurență cu marea industrie națională și străină, de multe ori ei singuri neîndestulător pregătiți pentru a fi buni profesori și buni îndrumători în viață, a ucenicilor. Ocrotirea acest ra revine Statului, singur în măsură să dea puțința unei dezvoltări morale, fizice și profesionale acelor ce vin în ateliere să învețe meșteșugul.

Aceleaș interese nu pot avea decât profesioniștii de aceeaș categorie. Patronii cu patronii, lucrătorii cu lucrătorii. În locul breslelor, care astăzi nu dau de cât onoarea îndoielnică a unei președinții, și nu au nici o atribuție economică sau socială de oarecare valoare, este de dorit înființarea *Camerilor de meserii* alcătuite numai din patroni-meseriași. Aceste instituții ar apăra interesele

foarte valoroase ale micii industriei, ar avea atribuțiuni economice de mare însemnătate și o putere de viață, care i-ar garanta o existență onorabilă și plină de roade.

Lucrătorii din mica industrie, ar avea să caute tovarășia celor din marea industrie, în asociații profesionale potrivite rolului și locului lor în viața industrială a țării.

Dar acest lucru nu se înțelege și paguba pentru societate e încă mai mare.

Încăpăținarea politicianilor de a constrânge pe muncitorii calificați din industria mare să între în aceste organisme sociale lipsite de viață, și care nu pot avea nici o înrăurire asupra vieții economice și sociale, a stânjinit viața sindicatelor, a slăbit simțul de solidaritate în clasele muncitorești, a îndepăr-

tat pe muncitori dela interesele lor profesionale.

În ce privește pe muncitori, numai sindicatele profesionale corespund intereselor lor în stările economice și sociale de astăzi. Organizarea pieții muncii; oficiile de plasare, contractul colectiv, inspecția muncii, și chiar învățământul profesional, și ocrotirea muncii femeilor și copiilor nu pot fi puse în funcțiune fără sprijinul unui organism sindical viu și puternic.

Pentru organizarea vieții noastre sociale este o datorie socială și națională din partea muncitorilor să se organizeze în sindicate profesionale, și un act de cuminenie politică din partea oamenilor politici să le dea puțința unei libere funcționări.

N. Ghinulea

INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE

STATISTICA INVĂȚĂMÂNTULUI ÎN ARDEAL

Dintre provinciile cele noi, una, Bucovina, își avea înainte de războiu statistica ei aparte, foarte sistematică și amănunțită, publicată de organele „țării” (provinciei) în limba germană. Continuitatea publicației putea fi asigurată în Statistica școlară generală a României întregite cu atât mai ușor, cu cât Bucovina și-a avut, după Unire, un Secretariat general pentru învățământ, care n’avea să facă altceva, decât să introducă în locul limbii germane pe cea românească.

Celelalte două provincii, Basarabia și Transilvania, erau înglobate în Statistica generală a țărilor cărora au aparținut până la Unire. Excepție făceau, pentru Transilvania, școlile confesionale, susținute de cele două Biserici românești, cu privire la cari aveam statistici, ce e drept destul de sumare, la episcopiiile sau la mitropoliile respective. Statisticele școlare rusești și, în special cele ungurești erau însă foarte bune, — mai bune decât a multor state din Apus și ele puteau fi utilizate cu mare folos de către Direcțiunea statistică școlară a României Mari.

Firească ar fi fost ca, deodată cu „unificarea” decretată la 1920, în această Direcțiune să fi fost numiți pe lângă funcționarii de până aici ai ei, un număr corespunzător de funcționari din noile provincii, cari să fi cunoscut pe lângă limba germană, maghiară și rusească, și metodele de lucru ale statisticei patriei lor anterioare, precum și literatura statistică respectivă. Toți acești funcționari să fi căutat apoi în adevăr să unifice sistemul statistic pe cele mai bune baze, îmbrațșând tot ce era bun în statisticele de până aci, și ajungând la o formulă sistemată și superioară, care să permită nu numai o icoană școlară limpede a noii României, ci și posibilitatea influențării ei spre bine.

Dar nimic din aceasta nu s’a făcut. În locul unificării s’a introdus sistemul de octoare a stărilor din Vechiul Regat și în noile provincii, cari apoi, acestea au fost lăsate pur și simplu în voia sorții. În Direcțiunea statisticii învățământului n’a intrat nici un singur func-

ționar din noile provincii și la zestră Vechiului Regat, pe care am văzut-o în articolul precedent, nu s’a adăogat nimic.)

Cu un astfel de sistem nu este de mirare că în vreme ce statistica școlară din Vechiul Regat, între anii 1910—1920 a rămas cel puțin staționară, cea din noile provincii a făcut un un uriaș pas înapoi.

Vom analiza în cele următoare statistica noilor provincii, în ordinea în care le înșiră d. Teodoru.

Statistica Basarabiei.

La grădinile de copii d. T. specifică elevii după „naționalitate”, iar pe pagina următoare „după cetățenie”, supt amândouă înțelegând însă cetățenia.

Lipsind răbrița adevărată despre naționalitate, nu știm câți elevi găgăuzi, francezi, germani, bulgari, poloni, ucraineni, ruși, etc. sunt.

N’avem nici puțința de comparație între anul 1919/20 și anii 1917/18 și 1918/19 cari au fost și ei ani de cultură românească, și nici cu anii de pe timpul regimului rusesc, astfel că nu putem ști dacă Basarabia românească prezintă un progres sau un regres față de cea rusească.

Cu privire la exactitatea datelor iată un singur exemplu: în tabela dela pg. 249 întâlnim pentru anul 1919/20 în învățământul urban 160 institutori, dintre cari 152 în județul Cetatea Albă! În tabela dela pg. 311, întâlnim pentru anul 1920/21 în aceeași rubrică 409 institutori dintre cari nici unul în județul Cetatea Albă!

Elevii și profesorii școlilor normale nu sunt specificați nici după naționalitate, nici după confesiune, tot astfel, nici la școlile profesionale. În schimb la

1) De altfel, în întreg Ministerul Instrucției publice, dela 1919 și până astăzi n’a fost numit nici un singur funcționar din noile provincii. Toți miniștrii, secretarii generali, directorii și subdirectori generalii au fost și sunt și azi exclusiv din Vechiul Regat. (Excepție a fost numai d. O. Goga, pe timp de câteva săptămâni, la 1919).

școlile de agricultură se dă confesiunea elevilor, dar nu și a profesorilor.

La școlile medii, cari sunt puse în categoria școalelor secundare, se dă și limba de predare, dar fără o tabelă rezumativă din care să se vadă: câte sunt cu limba română, rusească, ucraineană, bulgară, germană sau evreiască, și fără să se indice schimbările produse față de anii precedenți. De asemenea: sunt amestecate școlile de fete cu cele de băieți și cu cele mixte, așa că nu putem ști numărul băeților și al fetelor separat. Deasemenea nu știm nici sexul profesorilor. Sexul elevilor este indicat numai la cei pregătiți în particular.

La licee nu știm câte sunt: pur clasice, câte pur reale, și câte pur moderne, apoi câte cu mai multe secții.

De fapt erau la 1919/20: 4 licee clasice, 8 moderne, 4 reale și 1 clasic și real; la 1920/21 2 clasice, 11 moderne, 4 reale și 1 modern-real. Limba de predare nu este indicată, de asemenea nici anul înființării la 3 din ele.

Lipsește indicații despre localuri, capele, grădini, locuințe de directori, internate, biblioteci românești, societăți de lectură ale elevilor și despre cercetășie.

La elevii pregătiți în particular secțiile cursului superior sunt iarăș 4: 1. clasic, 2. clasic-modern, 3. modern, 4. real, iar la eleve: 1. clasic-modern și 2. modern, cu toate că cele cari dau examen la școlile de băieți au dat și la secția clasică și la cea reală, ca și în Vechiul Regat.

La unele licee particulare lipsește data înființării, limba de predare, caracterul (confesional, societar sau particular); creșterea sau scăderea față de anii trecuți.

La cursul superior aici sunt 6 secții: 1. comercială, 2. clasică, 3. clasică-modernă, 4. modernă-băieți, 5. modernă-fete și 6. reală.

Seminarul teologic este așezat la învățământul secundar, deși, din nici un punct de vedere el nu cadrează aci, căci are un curs de 6 ani suprapus unui curs secundar de 4 ani. El trebuia pus la școlile speciale. Școlile spirituale sunt puse cu 6 clase, deși de fapt au numai 4 (E adevărat că rubricile pentru cl. V—VI sunt goale, dar ele n'au ce căuta în tabelă, căci numai îl încurcă pe cercetător, făcându-l să creadă că numai întâmplător n'au elevi). Lipsa de indicații cu privire la naționalitatea elevilor e și aici o mare lacună.

Supt școli speciale se cuprind numai școlile de muzică, de artă și de cântăreți b'sericești, deși locul acestora din urmă nu le era aici. Tot aici mai e o școală de lucru manual (femenin) [în loc de „lucru de mână“], care trebuia pusă la învățământul profesional.

De altfel, la Basarabia sistemul dlui T. e iarăș schimbat. Aici dsa dă în acelaș capitol și învățământul public și pe cel particular, iar nu izolat. Totuș, nicăiri nu avem un tablou integral al școlilor din întreaga provincie. De altfel lipsesc și aici școli, ca cea de oinologie dela Chișinău precum și Universitatea populară din Chișinău. Școlile de agricultură de asemenea nu sunt înșirate în rând cu celelalte școli din Basarabia, ci tocmai la sfârșitul publicației, printre cele susținute de Ministerul Agriculturii.

Ce valoare atribue însuș dl ministru Angelescu statisticii oficiale a ministerului dsale, și ce stări domnesc la acest minister în ce privește Basarabia, aceasta o putem deduce și dintr'un singur exemplu. În *Proiectul de lege pentru învățământul primar al sta-*

tului, prezentat de dl ministru Corpurilor Legiuitoare la 1924, se cuprind o mulțime de tabele statistice, al căror izvor însă nu ni se indică în special, lăsându-ne să credem — ceea ce este absolut natural — că ele sunt luate din statistica oficială a ministerului. Ei bine, aceste tabele statistice sunt pur și simplu improvizate; ele nu se potrivesc cu cele din statistica ministerului!

Iată d. p. statistica școlilor primare din Basarabia la 1920—21, după: Proiectul de lege al d-lui Dr. Angelescu;

Proiectul d-lui dr. Angelescu

	numărul școlilor	Statistica Ministerului (Teodoru)
Județul Bălți	198	196
„ Cahul	110	86
„ Cetatea albă	308	170 ¹⁾
„ Chișinău-județ	180	176
„ Chișinău-oraș	48	46
„ Hotin	184	183
„ Ismail	119	118
„ Crheiu	199	194
„ Soroca	196	191
„ Tighina	205	204
	Laolaltă 1747	1564

Așadară statistica dlui ministru ne arată pentru Basarabia cu aproape 200 școli mai multe decât statistica ministerului¹⁾; ceea ce ia și proiectului de lege orice temei de exactitate.

Statistica despre Bucovina.

În comparație cu vechea statistică nemțească a Bucovinei, ceea ce ne prezintă d. Teodoru este dispărent de puțin. În schimb, trebuie să recunoaștem că paginile despre Bucovina din publicația de față constituie partea cea mai bună a întregii lucrări. Tabelele acestea disting exact: felul școlilor, limba de predare, cetățenia, naționalitatea și confesiunea elevilor (la cea din urmă este o greșală cu „armeană-ortodocșii, cari sunt pur și simplu „armeni“ sau „gregorieni“. Armenii nu sunt ortodocși, ci dimpotrivă, sunt eterodocși). Avem, mai departe bune date despre localurile școlare, în schimb lipsesc datele despre naționalitatea și confesiunea învățătorilor, — dar nu și ale profesorilor —, precum și tabloul cu numărul diferitelor școli cu limba de predare română, germană etc., iar la licee nu sunt indicate secțiile.

De altfel, și datele relative la Bucovina se deosebesc de cele din Proiectul de lege al dlui ministru Angelescu. Astfel, în vreme ce d. ministru ne dă la 1919—20 pentru Bucovina 508 școli primare²⁾, la d. T. aflăm numai 504.

Statistica despre Transilvania

Dintre toate provinciile românești, cea mai mașter tratată de d. T. este Transilvania, care într'o lucrare de 475 pagini nu ocupă decât 18 pagini, dintre cari nu mai puțin de 9 albe. În cele 9 pagini cu tabele găsim o iceană foarte succintă a învățământului pri-

¹⁾ Cu privire la școlile din jud. Cetatea albă, Anuarul statistic al Basarabiei, publicat de Serviciul Statisticii regionale din Chișinău la 1923 dă numărul de 233, pg. 169 și 251, deci total diferit de amândouă cifrele date mai sus!

²⁾ Proiectul, pg. 11; Statistica dlui Teodoru pg. 310.

³⁾ Proiect pg. 5; Teodoru pg. 363.

mar, normal, profesional și secundar¹⁾ dar cu omiterea totală a învățământului superior de diferite categorii. Astfel lipsesc toate seminarile teologice ale tuturor confesiunilor, Academii de drept, agricultură și comerț, conservatoriile și, ca culme, însăși Universitatea din Cluj, care se știe că dela 1872 încoace a funcționat fără nici o întrerupere și care la 1919/20 își trăia primul an de activitate românească a ei în condiții dintre cele mai bune.

Ceeace este tot atât de surprinzător, e faptul că deși publicațiunea în chestiune poartă titlul „Statistica învățământului public și particular din România pe anii școlari 1929/20 și 1920/21”, datele statistice relative la Transilvania se dau numai pentru anul 1919/20, nu și pentru 1920/21.

Această situație, care constituie o adevărată ofensă nu numai pentru Transilvania, degradată la rangul de colonie, ci pentru întreaga țară, ne obligă să cercetăm modul după care și-a adunat d. Teodoru datele d-sale relative la Transilvania. În privința aceasta avem indicațiuni în „Darea de seamă”, unde la pag. XLVIII afirmă că Transilvania „din cauza modului ei special de organizare a învățământului, nici n'a putut trimite o situație statistică alcătuită după sistemul obișnuit”.

Transilvania, care? Provincia ca atare, sau vre-un organ al ei și anume care organ? Și care este sistemul obișnuit? Unde obișnuit?

Dar d. T. continuă cu lămuririle: „În adevăr, învățământul din Transilvania, neunificat încă cu cel din vechiul Regat (am văzut cât de unificat este cel din Regat!), cuprinde: școli de stat, comunale (minoritare²⁾) și particulare, în deosebire de vechiul Regat, Basarabia și Bucovina, unde școlile sunt numai de stat și particulare.³⁾” Și, d. T. continuă, punând pe hârtie, următoarele enunțuri despre Transilvania, par'că ar vorbi despre Transval, sau despre Zeelandă nouă: „*Neunificarea și neorganizarea* (a voit să zică probabil: lipsa de unificare și de organizare N. A.) *învățământului din Transilvania* au fost piedici grele pentru adunarea datelor statistice. Cum la minister nu se cunoștea numărul exact al școlilor de toate categoriile, iar inspectoratele școlare regionale nu erau încă înființate,⁴⁾ n'a fost posibil să intrăm în legături directe cu autoritățile școlare (?) de peste munți (săracii munți, cât erau ei de înalți la 1924, pentru d. director general al statisticii din Ministerul Instrucției României Mari!). Diferitele instituțiuni (?) școlare (cari au fost acelea?), cărora ne-am adresat cerându-le date, ne-au dat situații nesigure, întrucât, deși pe aceiași ani școlari, aceleași date provenite din diverse izvoare (!) prezintau deosebiri prea mari, spre a fi considerate numai cu aproximații de calcul. Nici serviciul

regional de statistică din Cluj, în care aveam ultima nădejde pentru obținerea unor date sigure, nu ni-a dat ajutorul așteptat, astfel că lucrările de culegere și verificare au fost din cele mai anevoioase. Din aceste motive nu putem publica situația învățământului din Transilvania și pe anul școlar 1920/21, ca pentru restul țării, ci numai pe anul școlar 1919/20; iar discuția asupra cifrelor o vom face comparând rezultatele acestui an școlar, — primul după unirea cu vechiul regat — cu câteva din rezultatele anului 917/18, — cel din urmă an al dominației ungurești (pg. XLIX).

Ei bine, prin cuvintele acestea d. T. dovedește situația unică în felul ei dela Ministerul de instrucție din București. Deși pare absolut de necrezut, totuși din cuvintele d-sale se vede că în direcția statisticii din Minister nu s'a știut și nu se știe nici astăzi că în Transilvania a existat, începând cu Ianuarie 1918 și terminând cu Aprilie 1920 o autoritate școlară centrală autonomă, care putea să dea oricui relații statistice despre situația școlilor de aici, — că la 22 Aprilie 1920 acea autoritate a fost încopciată la ministerul Instrucției, sub denumirea de „Secretariat general”, că la 1 Decembrie 1921 acest secretariat a fost transformat în directorat general, care a durat până în Ianuarie 1923, când a început să lichideze. Așa dară timp de 4½ ani Transilvania a avut un organ central propriu, fie autonom, fie subordonat, care organ — după cum putea să afle și să înțeleagă și cel din urmă cetățean al țării, avea și un serviciu statistic care, ce e drept, nu lucra după „sistemul obișnuit” al d-lui T., dar care în schimb, a elaborat la 1920 cea mai bună și mai completă statistică școlară din câte s'au făcut vre-o dată la României de pretutindeni.

În adevăr Resortul Instrucției publice al Consiliului Dirigent a luat încă în Iarna anului 1919/20 toate măsurile necesare pentru colecționarea datelor statistice, pe baza unor formulare foarte amănunțite, incomparabil mai bune decât cele dela București și măsurile s'au și executat, ce e drept nu de către Resort care a fost desființat înainte de ce s'ar fi încheiat primul an de școală românească, ci de Secretariatul general care i-a luat locul și care a dus la capăt lucrările pe bazele puse de Resort și cu funcționarii instruiți de acesta. De ani de zile în arhiva directoratului din Cluj se găsește statistica anului 1919/20, pe care haosul care a stăpânit acolo timp de trei ani n'a îngăduit-o să vadă lumina tiparului dar pe care tocmai pe aceea d. T. avea datoria s'o ceară și s'o publice dânsul în statistica generală a țării. Dar cum avea să ceară d. T. statistica dela secretariatul general, de a cărui existență se pare că nici nu știa?

¹⁾ Deși destul de exacte, tabelele au și anumite lacune. Astfel la școlile primare elevii sunt specificați după confesiune, dar nu și după naționalitate; la personalul didactic se confundă naționalitatea cu cetățenia; nu se spune câte clase au școlile primare și câte sunt cu 1, 2, 3 etc. învățători; la elevii de școli normale este dată naționalitatea elevilor, dar nu și confesiunile; școlile civile sunt numărate la școlile secundare; la licee nu se specifică cele clasice și cele reale, nu se dă nici un fel de știre despre numărul profesorilor-cursiști; la școlile normale nu se spune care cu câte clase sunt (8 sau 4 suprapuse cursului inferior de liceu); nu este amintită școala comercială din Săliște, cea normală pentru maestre de grădini din Brașov; cele de moșit din Cluj, Sibiu și Timișoara; cele de ucenici industriali și comerciali; cea militară din Tg. Mureș, cele de idioși și de corecțiune etc.

²⁾ Enormă greșală! Învățământul confesional românesc este minoritar?

³⁾ A doua greșală, căci în V. Regat sunt o mulțime de școli confesionale!

⁴⁾ În broșura publicată la 1920 de Ministerul Instrucției sub titlul: „Constituirea directorilor și directoratelor de școli secundare dela 1 și 2 Septembrie 1920. Propunerile făcute”, — găsim la cap XIX următoarele rânduri: „Directoratele regionale” funcționează în Ardeal ca un intermediar între Minister și școli.

Directorii regionali au sub supravegherea lor toate școlile: licee, școli comerciale, profesionale, școli confesionale, care în Ardeal se conduc singure, dar sunt sub controlul statului.

Se propune introducerea lor în Regat!

Așa dar, directoratele regionale din Transilvania sunt anterioare celor din Vechiul Regat, — după însăși mărturisirea Ministerului.

De altfel d. Teodoru nu ştia nici de existenţa în Transilvania a directoratelor regionale, cari există aci dela 1884 şi cari la 1919 au fost naţionalizate iar în Februarie 1920 reorganizate în sensul că au început să devină organe pentru învăţământul de toate gradele. De unde să ştie d. T. de existenţa a astfel de organe, când d-sa trăeşte în convingerea că în Transilvania învăţământul nici nu este organizat?

Este surprinzător că d. T. nu ne dă nici un fel de speranţă că va publica cu altă ocazie statistica şcolară s Ardealului pe 1920/21, ci ne lasă să ne împăcăm cu gândul că aceea nu va apărea nici odată. Şi d-sa nic nu cearcă să stabilească vr'o răspundere în sarcina icuiva pentru această lacună, care compro-

mite întreaga operă de organizare românească dela 1920 încoace.

*

Din cele expuse până aici vedem ce a produs în noile provincii mult trâmbiţata „unificare“ dela 1920 încoace pe teren şcolar: *un chaos ne mai pomenit ale cărui urmări se vor resimţi decenii întregi, şi care pe lângă că a consumat sume fabuloase de bani, cu cari în cinci ani de zile s'ar fi putut face minuni, a provocat şi o stare sufletească de apatie* care împiedică orice muncă educativă sistematică.

Statistica şcolară a d-lui T. ilustrează mai bine de cât orice politica şcolară a conducătorilor României întregite dela 1920 încoace. Onisifor Ghibu

DISCUŢII LITERARE

EXPRESIONISM

Făgăduisem că, din când în când, vom comunica aici capitole de estetică. menite a orienta pe cetitori asupra noţiunilor cu care se operează în critica modernă. ca de ex. *impresionism, expresionism* etc.

Expresionismul, căruia îi voi dedica un articol special, are, în filosofie, un curent paralel, care-l explică, îl motivează şi despre care este necesar a ne informa.

Pentru a nu fi pretenţioşi, fondul filosofic al expresionismului îl vom lua dintr'o istorie a filosofiei moderne, înfăţişându-l într'o formă redusă, dar suficientă, tradusă din *Geschichte der Philosophie* (Sammlung Götschen) vol. IX, de Prof. Arthur Drews, p. 47—51. Titlul capitolului este *Die Lebensphilosophie* (Filosofia vieţii).

„In legătură strânsă cu idea unei proprii legalităţi a vieţii, așa cum ea a fost formulată de *vitalismul* modern, se află o direcție a cugetării actuale, care a făcut chiar din viața însăși un principiu fundamental și un cuvânt de modă. Și direcția aceasta se întoarce, înainte de toate, *contra naturalismului*, *contra concepției pur-mecanice* a lumii, și a-nume, înainte de toate, din motivul că *această concepție nu satisface trebuințele sentimentului*, ci lasă inima nemulțămîtă și astfel nu satisface viața, care este doară mult mai bogată și mai esențială, decât pot admite toate formulele matematice și toate teoriile științifice ale concepției mecaniste. Modul pur-calcul de-a concepe viața respinge, jignește pe reprezentanții direcției în chestiune; modul acela le apare acestora ca o concepție mefistofelic-rece, raționalistă, ca *intelectualism*, care este destul de îndrăzneț să încerce a prinde în forme și formule ceea ce, în genere, nici nu se poate prinde. „Viața“ nu

este nicidecât o simplă sumă a unor procese mecanice, drept care ar privi-o științele naturale: ea este „arhifenomenul — *Urphaenomen*, cum i-a zis Goethe —, este ceva particular, nederivabil, ce nu se poate prinde în noțiuni, și într'atât, ceva irațional; iar această respingere a științelor naturale și a mecanismului lor intelectual duce la o desconsiderare a oricărei științe, întru cât ea se încearcă să stăpânească viața, realitatea, numai prin munca rațiunii. Faptul acesta este chiar contrarul adorării sau îndumnezeirii științei și a intelectualismului ei, cum îl reprezintă de ex. *Ostwald*.

Această repulsiune față de intelectualism este întărită de decepția că, în ciuda tuturor opintirilor sale, până acum știința nu a putut obține o cunoaștere neîndoelnic—sigură. În loc ca știința să satisfacă dorul instinctiv al omului după un adevăr nesdruncinabil, ea, din contră, a dizolvat viața numai în relațiuni, în raporturi. Cu toată metoda sa matematică, știința naturală nu a putut mulțami acel dor, cum nu l-a mulțamit nici filosofia anterioară, nici științele celelalte. În loc ca gândirea să-și apropie realitatea, ea a respins realitatea tot mai departe dela sine, și în locul belșugului și al colorii vieții a așezat cenușul abstracțiunilor goale, iar cu scepticismul și relativismul său i-a luat omului tarămul de supt picioarele gândirei. Astfel repulsiunea se îndreptează contra cugetării însăși, contra intermediierilor cu al căror mijloc ea ne desparte de viață. Lumii i s'a făcut dor de o mai mare originalitate, de nemijlocitul vieții, cam așa precum într'o cunoscută epocă a poeziei germane (*Sturm und Drang*) lumea literară se siliă să așeze realitatea în locul poeziei tradiționale. *In loc de ab-*

stracțiuni se cer — intuiții, percepții. Noțiuni ca: inconștient, instinct, intuiție devin cuvinte de modă; și în vreme ce în artă, așazisul expresionism se opune naturalismului și impresionismului cu ale lor cât mai fidele reproduceri de realități și așază în locul impresiilor primite dela natură expresiile directe (nemijlocite) ale propriului suflet, fondul cel mai întins al sufletului, sau „visiunile“, vederile, neatârătoare de orice străine impresii ori de chibzuiri raționale, în filosofie se ridică un iraționalism pronunțat și crede că siguranța nemijlocită, deci nesupusă in-doelei, a cunoașterii realității, o poate obține prin ridicarea vieții însăși la rangul de principiu al lumii. Însă ce poate fi trăit mai nemijlocit decât viața?

O astfel de emancipare și adorare a noțiunii *viață* se găsește încă la *Goethe*, care în zilele noastre trebuie să fie invocat pentru toate afirmările; și mai mult încă la tânărul *Hegel*. Și *Schopenhauer* poate fi citat aici, cu a sa alogică „voință de-a trăi“. Dar în mod cu totul deosebit, scriind „Despre folosul și primejdia istoriei pentru viață“, accentuând, în ultima-i perioadă, iraționalismul, *Nietzsche* deveni un îndemn puternic, ca în acest chip viața să poată ocupa centrul concepției moderne despre lume. Filosofia lui *Eucken*, cu a sa luptă contra intelectualismului și cu postulatul unei „vieți spirituale“ opuse oricărui naturalism, se apropie de direcția caracterisată mai sus, mai ales în „*Erkennen und Leben*“ (1912), scriere în care filosofia este concepută ca: „schimbare a vieții, lărgire a vieții, înălțare a vieții“, iar istoria ca o „auto-căutare a vieții spirituale“; în care „viața nu se ntemeează pe gândire, ci gândirea pe viață“; în care se râvnește la o „metafizică a vieții“ culminând într'o trăire a vieții universale a spiritului, într'o înălțare

până la caracterul supratemporal și suprauman al vieții. Dar și Simmel a râvnit după o astfel de „metafizică” a vieții; iar la profesorul său: Dilthey, cași la Vaihinger (în *Philosophie des Alsob*, notiunea vieții asemeni joacă un rol hotărîtor. Rolul acesta însă nicări nu se joacă așa de bine ca în filosofia populară-beletristică, care în această privință se influențează mai ales de pragmatismul american și de „intuiționismul” lui Bergson, așa cum, în ultimii ani dinaintea de războiu, devenise modă — susținută de o presă influentă — și cu vagul său, cu neclaritatea sa exercitată asupra spiritelor neclară o influență chiar fermecătoare. După toate acestea a fost timpul suprem, ca Rickert, scriind a sa *Philosophie des Lebens* (1920), să așeze toată direcția supt lupa critice sale și să descopere lipsa ei de consistență internă, goliciunea și confuziunea ei.

Din dicționarul greșelilor noastre de limbă și ortografie

„Amiralul Sheer a declarat că flota germană n'a scăpat de dezastru decât grație șovăelii amiralului britanic Jellicoe de a ducă lupta până la capăt” (Univ. 18 Aug. pg. 1. col. 7.) Voia să zică: a scăpat ... numai grație ...

„Se afirmă că d. V. Brătianu a consimțit condițiilor de garanție cerute de consorțiu francez etc.” (N. R. nr. 199. din 1924. p. 1. c. 5.)

În loc de: a primit, acceptat, admis condițiile etc.

Di B. afirmă că „masa poporului rămâne ereditatei sale.” (Cuv. Pop. 19 Oct. 1924 pg. 3. c.) Corect: „rămâne la credința sa” sau „rămâne fidelă eredității sale”.

„Să nu se vorbească de panama pașapoartelor, ca și cum această panama ... ar fi identică unei chestiuni de apărare națională” (Univ. 2 Nov. 1924 pg. 1. c. 2.)

În loc de: ... ca și cum această panama ... și chestiunea de apărare națională ar fi identice.

„Chiar dacă România ar mai căpăta o adesiune protestării sale, ce importanță ar avea când” etc (Cuv. 31. Dec. 1924 art. prim. col. 1.) Românește: la protestarea sa. Sau: Chiar dacă ar mai adera cineva la protestarea României etc.

„Un fond de ajutor cultural care nu costă nimic bugetului, nu trebuie lapedit” (I) (Gândirea anul IV. nr. 5. pg. 1⁶6.)

Parcă ai zice: Schimonosire? limbii nu costă nimic scriitorului. Românește: Un fond de ajutor cultural care nu împovărează (îngreuițează) cu nimic bugetul.

„Omul păgubește scriitorului.” (Gândirea IV. nr. 5 pg. 158 c 2) Românește: păgubește pe cineva, nu cuiva.

„La Londra era mai de mult trimisă o comisiune pentru recepționarea avioanelor comandate uzinelor Armsirong.” (N. R. nr. 296 21 Dec. 1924. pg. 1. c. 1) În cazul acesta, se poate înțelege și comandate pe seama uzinelor A. (Cfr. Comand cuiva ceva. Am comandat orfanilor acestora câte-un rând de haine).

Într'adevăr, producția ei filosofică, comparată cu beția de cuvinte întrebuințată, este foarte neînsemnătoare; și, afară de cei numiți, numai puțini din acești filosofi ai vieții pot pretinde să fie luați în serios”.

Conciful pasaj din Drews poate servi ca o bună călăuză pentru ceice, îndemnați de el, ar voi să cunoască mai amănunțit raportul între expresionism și toată mișcarea cugetării filosofice. Pentruca pașii celorce vor voi aceasta să fie bine sprijiniți, eu recomand, în rândul întâiu, cetirea lui Rickert; și apoi trecerea, după liberă alegere, la oricare din ceilalți filosofi citați. Prevenitul nu va mai greși ușor! Și în tot cazul, va culege oarecare precauție și pe sama judecării sale estetice-critice, la care voi reveni și eu, expunând aici cazuri concrete, nu teoria abstractă.

G. Bogdan-Druică

IOSIF VULCAN

Se va ridica statuia lui Iosif Vulcan ... Așa mi se spune de către un devotat amic al celui dintâi literar român din Ardeal. A scos „Familia”, timp de 40 de ani, a tipărit pagini emotive din trecutul istoriei literare românești, a publicat permanent, fără întrerupere patruzeci de ani în fosta Ungarie a lui Jeszenszky, Bánffy și Tisza o publicație literară românească și acesta este meritul care-l apropie de memoria oricărui mare luptător al civilizației. N-a fost un Brunetiere, nici chiar un Taine al literelor românești Iosif Vulcan, avocatul, propagandistul și poetul, cu ale cărui lucrări dormeau supt pernă bunicele noastre, bunica mea și a ta, ardeleanule care ai citit, ai abonat și ai uitat „Familia”, revista tuturor îngăduințelor și inegalităților, în care a debutat Eminescu, Slavici, Coșbuc, și în care a găsit sălășuire și poesia Elenei din Ardeal, a Mariei Ciobanu, noua lui Ranta-Buticescu, folclorul lui I. P. Reteganul ... Câtă emoție în paginile vechi ale publicației ... și câte amintiri duioase dela adunările „generale” ale Astei, ținute în toate colțurile Ardealului. De câte ori „Familia” apărsea în „nimăr festiu” încadrat în tricolor! Și aceste numere le ascundeau intelectuali români, ca să nu le vadă procurorul ... jandarmul ... ori demagogul maghiar ... Și Iosif Vulcan era inșiătorul, susținătorul, instigatorul sufletesc al acestei propagande estetice, care raționa pentru naționalismul aristocratic al inimei... Poate nici n-a fost atât de inoptat „Cavalerul nopții”, cum îl crezi azi urmași, cari în loc de sentința procurorului maghiar, în mână cîmpoane și în loc de zurlitul lanțurilor s'au obișnuit cu larma trivială a Iazz-band-ului! Ardealul nu poate uita sufletele lui frumoase! Ardealul n'a dat numai politicieni, Ardealul avea oameni săi mari, cari niciodată nu ș-au agitat cravata pe tribună. O apariție sobră, de pură intelectualitate și desăvârșit bun simț, cum era a lui Iosif Vulcan, merită ca să fie prinsă în marmura, care a ajuns ieftină de tot, recompensând merite electorale. Pentru noi „Familia” și Iosif Vulcan, este amintirea unei vieți frumoase familiare, a idealismului, a abnegațiunii, N-a fost poate artist și poet adevărat Iosif Vulcan, dar a fost un român adevărat, care a ridicat cu taria mâinilor sale curate făclia luminei, în beznă, care se întindea deasupra românilor din Ardeal.

EMIL ISAC

Răspândiți Societatea de Maine

BIOPOLITICĂ

IN CARTIERUL MĂNĂȘTUR DIN CLUJ

SĂ SCĂPĂM PE MICUȚI DIN GHIARELE MORTII — ACTIVITATEA DISPENSARULUI SOCIETĂȚII PRINCIPELE MIRCEA

Analizând mai amănunțit cauzele care au determinat peirea micilor nevinovați din cartierul Mănăștur al Clujului constatăm că majoritatea lor, 8 din 14, au căzut jertfă turburărilor digestive iar 6 au suferit de debilitate congenitală, dintre care doi heredo-sifilitici. Rezumând cauzele marelui mortalități ele sunt în primul rând turburările digestive apoi boalele sociale cu consecințele lor fuste asupra noilor născuți.

Marele tribut dat de turburările digestive în pierderile suferite se datorește următoarelor împrejurări :

1. Majoritatea mamelor din Mănăștur fiind lucrătoare la diferite fabrici nu-și alăptează copii de cât 2 luni, începând cu luna 3-a copii sunt supuși la alimentație mixtă sau chiar înfărăcați.

2. În absența mamelor copiii sunt îngrijiți de o vreo bătrână nepricepută și adeseori cu idei preconcepute, sau de vreo servitoare în etate de 12—14 ani care ea însăși ar avea nevoie să fi îngrijită. Alimentația copilului este lăsată tot în grija acestora în timpul cât mama este la fabrică.

3. Populația fiind săracă, numai puține familii dispun de vacă proprie și astfel de lapte bun, majoritatea lor să aprovizionează cu lapte din comerț care nu prezintă nici o garanție în ce privește calitatea lui.

4. Sterilizarea laptelui se face în condițiuni cu totul precare și insuficient ori chiar de loc.

Cunoscând cauzele suntem datori a ne da toată silința pentru suprimarea lor. Pentru a contrabalansa intrucâtva ravagiile cauzate de turburările digestive ne având deocamdată un mijloc mai eficace am recurs la unele expediente cari au dat uneori rezultate satisfăcătoare și anume în cazuri când copiii sufereau de vreo boală mai serioasă am cerut fabricilor să concedieze mamele pe timpul acesta, pentru a-și îngriji și alăpta inșile copiii. În cazul de debilitate congenitală asemenea în mai mult rânduri am eliberat câte un certificat medical; ca mamele să-și poată prelungi concediul de alăptare până la înfărăcarea copilului. Tin să mulțumesc direcțiunei fabricii de tutun, care a înțeles situația reală, și a aprobat în toate cazurile concediul solicitat de mame și sprijinit

de certificatul nostru. Cu toate acestea acest mijloc de luptă cu un dușman atât de puternic s'a arătat a fi insuficient, cazurile de moarte prin turburări digestive dând o cifră destul de importantă. Din partea-mi cred că cel mai eficace mijloc de a asana ravagiile produse de turburările digestive ar fi înființarea unei bucătării de lapte proprie a Dispensariului. Copiii primind lapte bun și sterilizat conform cerințelor științifice, șansele de îmbolnăvire s'ar reduce în mod considerabil. Instituțiile cari adăpostesc copii sugaci și cari posedă bucătărie de lapte, pentru a pregăti laptele destinat copiilor din Mănăștur D. Dr. Iancu, directorul Centrului pentru ocrotirea copiilor și totodată vicepreședintele Societății cred că ar face acest serviciu cu cea mai mare plăcere, dându-ne astfel posibilitatea de a rezolva și dacă numai în mod provizoriu o problemă de o importanță capitală în combaterea mortalității infantile.

O problemă tot atât de importantă în combaterea mortalității infantile este problema boalelor sociale, alcoolismul, tuberculoza și mai ales sifilisul, ale cărui ravagii se resimt multe generații în urmă. Încă la primele consultațiuni am fost isbit de marele număr de copii cari presintau stigmatul acestei boale atât de fuste: din cei 97 copii născuți în anul 1924 cari au fost aduși la Dispensar, 17 au prezentat stigmat de eredo-sifilis ceea ce dă un procent destul de însemnat: 17 50%. Diagnosticul de sifilis congenital aproape în toate cazurile a fost fixat pe baza simptomelor clinice ținând în vedere mai ales normele lui Marfan, dealtcum reacția Wassermann la copii prezintă o importanță mult mai redusă ca la adulți, dând rezultate negative chiar în cazurile cele mai evidente de sifilis congenital. Era firesc ca această constatare să nu ne lase inerti, ci să ne pornească la luptă. Se pune problema în ce fel s'ar putea încadra această luptă în activitatea Dispensariului. Am ajuns la convingerea că lupta va trebui începută prin introducerea tratamentului antisifilic, căutând a salva cel puțin o parte din micii nenorociți cari atât de scump își plătesc păcatele părinților lor.

Aplicarea tratamentului specific

atât la copii cât și la părinți părea a nu întâmpina mari dificultăți, mai ales că Dir. Regională a ocrotirilor sociale ne-a pus la dispoziție pentru acest scop instrumentariul și medicamentele necesare, Neosalvarsan, Cianură de mercur. Cu toate acestea am întâmpinat oarecari greutăți pe care le vom expune în următoarele. În primul rând mamele din Mănăștur s-au arătat foarte susceptibile în cazurile când li-se aducea la cunoștință că suferă de asemenea boală. Ținând cont de această susceptibilitate am încercat prin anumite apăsături a le convinge pentru a urma tratament spunându-ne în cele mai multe cazuri că sunt debile și anemice și au nevoie să capete injecțiuni pentru a se întări.

Cunoscând procentul mortalității generale din Mănăștur să vedem cum se prezintă natalitatea în acest cartier. După ancheta noastră reese că cele 272 de mame cari și-au prezentat copii la Dispensariul nostru dela înființarea lui până în 1 Ianuarie 1925 au dat naștere la 1096 de copii, în medie 4 copii la o mamă, reparați în felul următor :

1 singur copil 50, 2 copii 54, 3 copii 39, 4 copii 29, 5 copii 28, 6 copii 16, mai mulți de 6 copii 56 de mame.

Din cele relatate se constată că natalitatea în Mănăștur este îmbucurător de mare.

La toate Dispensariile Societății numărul consultațiunilor date la copii sănătoși întrece cu mult numărul consultațiunilor date la copii bolnavi. Ori la dispensariul nostru situația este tocmai contrarie. Din 1779 consultațiuni date în cursul anului 1924 numai 57 au fost date la copii sănătoși, iar restul 1722 au fost date la copii bolnavi. Aceasta se explică prin faptul că mamele din Mănăștur fiind în majoritatea lor muncitoare la diferite fabrici nu-și pot permite luxul de a pierde ziua de lucru pentru a prezenta copii sănătoși la Dispensar. În schimb este un fapt totodată îmbucurător căci imediat ce s'a îmbolnăvit copilul mama face tot posibilul să se adreseze direct Dispensariului iar nu unui alt medic din oraș. Mi-a mărturisit-o de altcum unul dintre dnii medici de circumscripție a Casei Cercuale că dela înființarea Dispensariului nostru tot mai rar este chemat la copii, în Mănăștur, iar în ultimul timp aproape de loc nu are ocaziunea a consulta un copil bolnav din această circumscripție. D-sa convins de utilitatea Dispensariului îndeamnă inșuși mamele

să-și prezinte copii cât mai des la Dispensarul nostru.

Multe cazuri de boală care ne asaltează la fiecare din consultațiunile noastre ne-a făcut să ne ocupăm cu idea înființării unei mici infirmerii în localul Dispensarului, unde copiii cu turburări digestive sau afecțiuni pulmonare de gravitate mijlocie cari nu ar necesita internare necondiționată la spital, în schimb lăsați în mediul prețar din casa părintească șansele de vindecare ar fi problematice. Această infirmerie ar avea și avantajul că mama nu ar fi nevoită să stea mereu lângă copil, ci după alăptare ar putea să-și vadă de gospodărie, îngrijirea copilului bolnav rămânând în sarcina infirmeriei.

Localul Dispensarului cu toate că este situat cam la periferie, iar camere cari se pot folosi pentru consultațiuni n'are de cât 2 ce corespund până în prezent necesităților momentane. Pentru a putea însă realiza desideratele cari se impun pentru viitor și anume: înființarea unei bucătării de lapte unei infirmerii și eventual a unei sale de conferințe, se vede necesitatea unei amplificări radicale și urgente a localului. Regretăm că promisiunile d-lui prefect și primar al orașului făcute cu ocaziunea unei vizite la Dispensariul nostru au rămas până în prezent în stare de proiect. Ne place să credem că ceace din motive bugetare nu s'a putut realiza în anul trecut se va realiza în anul curent reclamat fiind de nevoile populației care în majoritatea ei absolută este românească.

Rezumând cele relatate cu privire la activitatea Dispensarului în anul 1924, putem trage următoarele concluziuni:

1. Dispensariul din Mănăstur a câștigat pe deplin încrederea populației din cartierul său devenind astfel un factor de o utilitate decizivă în combaterea mortalității infantile din acest cartier.

2. Mortalitatea copiilor cari au cercetat Dispensariul în anul 1924 e mult mai scăzută decât mortalitatea copiilor cari n'au fost prezentați la consultațiunile noastre 14.4% față de 22.3%.

3. Mortalitatea generală a copiilor din cartierul Mănăstur e totuși considerabilă (21%).

4. Cauzele mortalității mari rezidă în:

a) exploatarea mamei în diferite fabrici,

b) alimentarea precoce a copiilor cu lapte de vacă,

c) lipsa laptelui de vacă curat și bine sterilizat,

d) lipsa de educație a acelor cari îngrijesc copii,

e) suprapopularea locuințelor,

f) alcoolismul

g. boalele sociale și mai ales sifilisul.

5. Sifilisul este foarte răspândit în cartierul Mănăstur (17% din copii născuți în anul 1924 au prezentat simptome de heredo-sifilis).

6. Tratamentul izolat al copiilor și al mamei lor fără a ne adresa și tatălui este insuficient.

7. Localul Dispensariului nu mai corespunde cerințelor cerând o amplificare urgentă

Pentru ca lupta noastră să fie cât mai eficace iar rezultatele ei să se apropie de rezultatele dorite, bazați pe concluziunile trase în urma unei activități de un an la Dispensar rog onoratul comitet al Soc. Principele Mircea să binevoiască a studia următoarele propuneri menite a aduce un nou aport în lupta noastră pentru ocrotirea copiilor, iar în cazul că ele ar fi realizabile să binevoiască a-și

da tot concursul său cerând eventual și sprijinul autorităților interesate, al instituțiilor financiare, cât și al particularilor pentru realizarea lor cât mai grabnică.

lata care sunt aceste propuneri:

A) Să se înceapă o activitate vie prin conferințe, voi volante, filme etc. pentru a lămuri populația asupra pericolului și urmărilor boalelor sociale și mai ales ale sifilisului spre a o convinge despre necesitatea tratamentului imediat.

B) Propagandă intensă pentru scoaterea mamei din fabrici,

C) Amplificarea localului Dispensariului,

D) Înființarea unei bucătării de lapte,

E) Înființarea unei infirmerii în localul Dispensariului,

F) Propagandă în satele românești din jurul Clujului pentru a atrage mamele cu copii lor la Dispensariul nostru.

G) Sora vizitatoare să se instaleze în timpul celei mai scurte posibile în localul Dispensariului.

Dr. Cornel Radu,
medicul dispensarului Soc. Principele Mircea

PROBLEME ECONOMICE

ȘTIINȚA AGRICOLĂ

În țara în care babele sunt vrăci și doctori, iar moșnegii astronomi și meteorologi, munca agricolă nu cere altă știință decât, acele câteva reguli elementare lăsate, prin tradiție, moștenire din tată în fiu. Știința agricolă în țara românească nu se învață, ci se câștigă prin naștere. Pământul, bun sămănța roditoare, clima potrivită ne-au dat an de an, din cel mai vechi timpuri, recolte îmbelșugate, fără altă știință decât sgărierea pământului cu un plug ruginit, tras de doi boi slabi, aruncarea seminței în neștire și seceratul bogat în mijloc de vară. Moșiile întinse, asprimea vechililor și arendașilor, și munca prost plătită a miilor de robi duceau în fiecare toamnă, sute de mii de vagoane cu grâu spre porturile noastre pentru a fi vândute pe aur greu. Țara era bogată, o clasă de boeri bogătași se ridica pe culmile cele mai înalte ale civilizației în contrast cu mulțimea țăranilor, care se afunda din ce în ce mai mult în întunerie și miserie, totul mergea cu pași repezi spre strălucire și înălțare. În orașe era belșug, voie bună și aventuri tinerești. Industria câștiga din ce în ce mai mult teren, tehnica aducea rând pe rând toate minuniște apusului, cultura ajunsesse la cele mai strălucitoare culmi.

Totul respira viață, avânt, progres. Ici colo, dacă vre-un agronom timid încerca să publice o carte sau o lucrare de știință, care să arate că nu suntem pe drum bun. Belșugul nostru nu era întemeiat pe munca pricepută și știința sănătoasă, cari neconțin se refac și se perfecționează, ci pe bogății cari puteau seca: pe fertilitatea solului care nu e fără sfârșit, a moșiilor întinse care nu totdeauna pot rămâne astfel, și a stoarcerei energiei țăranesti care merge spre istovire. Și dacă altădată pământul întins putea hrăni oamenii puțini ce locuiau pe el în viitor oamenii înmulțindu-se, dorințele de bună viață sporind, pământul nostru nu va mai fi în stare, din singura lui putere, să hrănească întreaga populație. Dar cine să-i creadă; an de an grăul curgea spre porturi și se prefacea în aur care inunda țara. Din moși strămoși am trăit așa, și n-a mai fost nevoie să ne stricăm tradițiile culturale noastre. Descurajați agronomii s-au retras în câmpul lor de experiență, și au tăcut, așteptând liniștiți ziua dreptății, de care erau siguri că vine, și confirmarea adevărului spuselor lor.

A venit războiul. Miile de țărani până atunci robi, au scăpat țara de cotropire Rege și țara le-au recunoscut dreptatea

și marea proprietate a trecut în mâna țăranilor, fărâmițându-se. Pământurile nu mai erau întinse, muncă de robi nu mai era, vite și instrumente de muncă la robii de eri nu se puteau găsi, fertilitatea solului nu mai putea reprezenta mult, recolta a scăzut, grâul nu se mai scobora spre porturi, lipsa aurului ne-a ruinat valuta și ne-a sărăcit țara. Noul proprietar, țăranul, fără inventar și vite, pe un petic de pământ din care nu știe să tragă mai multă roadă ca în trecut, este mai nefericit astăzi ca ieri, și trăește și într-o țară mai nefericită.

Viața economică de altă dată nu o mai putem întâlni fără organizarea muncii agricole, fără înzestrarea țăranului, și fără învățătura agricolă, prin care țăranul, să știe cum să-și crească și să-și întrețină vitele; cum să tragă cât mai mult folos din produsele lor; prin care țăranul să știe cum să-și îmbunătățească pământul și cum să tragă cât mai mult folos din el; cum să-și pregătească sămânța, cum să pregătească câmpul și cum să-l lucreze pentru a produce mai bine, mai mult ca altă dată pe unicul lui ogor; cum să câștige mai bine ca altădată și cum să folosească cât mai mult din produsul muncii lui. Este rolul agronomului, este ziua științei agricole, este ziua dreptății și recunoașterii adevărului susținut de agronomii noștri învățați.

Aceste reflexiuni le-am făcut cu prilejul cetirii lucrărilor domnului *Marin Chirițescu-Arva*¹⁾, profesor la Academia Agricolă din Cluj, venite la redacție. Sunt lucrări pline de erudiție sănătoasă, de iubire pentru meserie și de înaltă înțelegere a rostului agriculturii de după război.

Scrise într'un stil limpede, fără exagerate și pedante expuneri științifice, lucrări totuși de cea mai serioasă factură științifică, pot fi ușor cetite, și mărturisesc: cu plăcere, chiar de nespecialiști. În special, lecția de deschidere a cursurilor la Academia agricolă din Cluj, pentru nespecialiști, este o adevărată revelație. Într'un stil colorat și viu, d. *Marin Chirițescu-Arva* ne vorbește despre dezvoltarea științei agricole din cele mai vechi timpuri, și la toate popoarele. Leagă știința agricolă de dezvoltarea însăși a civilizației și ne face să ne gândim la o apropiere între păstrarea cărților civilizațiilor trecute, pe timpul năvălirii barbarilor în mănăstiri, cu păstrarea tot acolo a prac-

ticilor muncii agricole, tot ca o formă a civilizației. Așezarea popoarelor după năvăliri corespunde unei înfloriri a agriculturii și științei agricole, până la căpătarea unui rang recunoscut de știință pozitivă. Contestată de mulți, știința agricolă găsește un cald și priceput apărător în d. *Marin Chirițescu-Arva*. D-sa dovedește simplu, limpede și convingător că agricultura nu e o știință economică ci una de sine stătătoare, precum și că ea nu se confundă cu nici una din științele naturale consacrate. Zootechnia nu e zoologie, fitotechnia nu e botanică și pedologia nu e geologie. Științele natu-

rale studiază obiectele sale ca un scop final, știința agricolă intervine cu intenție și scop în desăvârșirea obiectelor sale, (animal, vegetal, sol) pentru a fi cât mai folositoare omului și cât mai bine folosite. Știința agricolă, folosește toate cunoștințele pe care i le dă fiziologia și geologia, amplificându-le și perfecționându-le. Agronom înțeleghător și priceput arată în sfârșit rolul pe care trebuie să-l joace azi știința agricolă în țara noastră, după ce pământul a trecut aproape tot în mâna țăranimii.

N. G.

C A M Ă T A

Anticitatea a fost timp de secole dominată de două sisteme opuse. La toate națiunile păgâne înainte de creștinismului, nici o lege nu a oprit uzura, camăta, care lăsată în voia ei avu o mare forță de expansiune; excepție făcea numai legea mozaică care nu permitea nici un împrumut oneros între evrei.

Camăta se exercita pe o scară întinsă și se simți nevoia de a cere intervenția statului. Legile contra cametei cari la început au fost de-a dreptul prohibitive, se transformară ulterior în legi numai limitative ale intereselor, potrivit evoluției suferită de expresia camăta care avu un înțeles foarte larg, sinonim cu acela de interese, de dobândă și mai târziu se restânse însemnând numai o dobândă excesivă. Cămătarii însă găseau totdeauna un mijloc de a nesocoti legea așa că, sub astfel de legi se recurgea la întrebuintarea biletului la ordin, care conținea indicația sumei datorită la scadență fără nici o aluzie la adausul care reprezenta dobândă și se recurgea încă la multe alte expediente cu cari se masca adevărata natură a contractului.

Legile limitative și prohibitive determinară în parte retragerea din târgul monetar a capitaliștilor cari nu voiau să le nesocotească și să aibă dificultăți și rămăneau stăpâni pe piețe numai cei mai puțin scrupuloși și cei mai îndrăzneți, cărora li-se plătea o dobândă cu atât mai mare cu cât era mai mare riscul la care se expuneau; urmare a legilor prohibitive și limitative era deci intensificarea cametei.

Și lumea modernă a fost agitată de două curente contrarii; unul care a vrut și a obținut absolută libertate a dobânzii, altul era faimosul curent al creditului gratuit predicat de școala socialistă din secolul trecut, gratuitate

atât de mult visată de Proudhon. Dr-nul Schaffle în „La quintessence du socialisme“ sugera desființarea creditului public și privat precum și a capitalurilor cari se împrumută cu dobândă!

După atâtea secole se revine deci la anomaliiile doctrinei antice. Nu lipsiră acei care cerură limitarea intereselor; în memoriile lor Bentham și Turgot¹⁾ arătară urmarea funestă a limitării, a fixării dobânzii legale. I. Say²⁾ afirmă că uzura s'a întezit constant când s'a voi să se limiteze sau să se interzică de tot dobânda. Gh. Gide în ale sale „*Principes d'economie politique*“, Paris 1891, v. IV p. 573, numește camăta „mică calamitate“ și nu e contrar unei legi contra uzurei.

În țările civilizate, în zilele noastre, nu se mai vorbește de legi limitatoare ale dobânzii, ci e sancționat principiul maximei libertăți contractuale în materie de dobândă.

Acest progres însă, realizat numai în a doua jumătate a secolului trecut, n'a fost determinat numai de triumful unui principiu abstract de libertate economică și de neintervenire a statului, de oarece, dată importanța mult mai mare a creditului în viața socială modernă, statul de astăzi se interesează în realitate mai mult decât cel din antichitate de condițiile în cari se dezvoltă creditul; statul a găsit alte mijloace mai eficace pentru a lovi camăta și a regula piața banului, determinând taxa de interese a marilor bănci de emisiune, încurajând răspândirea creditului sub diferite forme și promovând crearea de anumite institute destinate a-l exercita.

¹⁾ Memoria sui prestiti di denaro. Bibl. degli economisti, vol. I p. 360.

²⁾ J. Sav. Traite d'economie politique Livre IV chap. IV.

¹⁾ Climatul și formațiunea pământului. Chișinău 1920; Agricultura și Știința. București, 1927; Doctrina și direcțiuni în studiul pământurilor. București, 1923; Acțiunea apei în cantitate optimă în diferite epoci de vegetație asupra plantei. Cluj, 1923; Contribuțiuni la studiul acțiunii factorului vegetativ apă în agricultura noastră. București, 1924.

Institutele de credit, create în număr mare în secolul trecut, mai cu seamă în țările din apusul Europei, avură o infulență binefăcătoare asupra pieței banului, micșorând dobânda capitalurilor și îndepărtând în mare parte camăta, ceea ce a dat loc unui avânt uimitor în investirea capitalurilor cu scopuri productive. Marea dezvoltare a industriei, a comerțului, a destelenirii de terenuri, se datorește în mare parte mării circulației capitalurilor și ușurinței de a-le obține cu dobândă justă.

În România, raporturile între țărani și între țărani și boeri, până la a doua jumătate a secolului trecut erau întemeiate pe obligațiuni în natură și numai rar pe obligațiuni în bani. Până la 1864 nu se cunoștea în România o adevărată proprietate funciară individuală, deoarece se recunoșteau țăranilor anumite drepturi asupra bunurilor proprietarilor. Era aceasta o epocă de tranziție în evoluția proprietății românești, dela proprietatea colectivă la proprietatea individuală. Prin reformele agrare dela 1864 până la 1889, țăranii neobținând pământ suficient, s'a rezolvit numai problema juridică a țăranului, care deveni liber de drept, și emanciparea economică a fost numai a mării proprietăți.

După 1864 obligațiunile în bani se înmulțiră; țăranii începură a-și îmbunătăți inventarul agricol, trebuiau să plătească pământurile primite. Prețul pământului expropriat a fost mare, cota de amortisment (10% în 15 ani) la fel, impozitele erau urcate. Statul a trebuit în 1874 să ia asupra sa o parte din debitul țăranilor pentru pământ și acestia au fost întrucâtva ușurați. Nevoia de bani era mare și lipsind institutele de credit camăta lua proporții enorme.

Se gândi la organizarea creditului popular, dar inițiativa privată nu interveni și a fost necesară intervenția statului. Ministerul Brătianu făcând să se voteze în 1881. prima lege asupra creditului popular; conform acestei legi s'au creat atâtea institute de credit agricol câte erau județele țării și se hotărî ca să fie capitalul format în parte din fonduri subscrise de stat și în parte din acțiuni aparținând particularilor. Rezultatele însă n'au fost satisfăcătoare; legea asupra creditului agricol n'a știut să-l creeze. O nouă lege, la 1892, în locul băncilor județene, înființă o singură bancă centrală la București și sucursale în orașele cele mai importante; aceasta era instituție de stat.

Creditul agricol a desfășurat o vastă activitate, dar cu toate acestea s'a dovedit neindestulător în sprijinirea reală a țăranimii și nu o putea ajuta în mod efectiv. Ne dând rezultate satisfăcătoare, s'a prevăzut prin legea din 30 Marție 1908, ca în mod treptat creditul să-și restrângă și să lichideze împrumuturile țăranilor, tinzând la substituirea lor cu împrumuturi la băncile populare.

Din tot ce s'a făcut până atunci pentru țărani, creind statul instituții de credit, se pare că era mai folositor țăranul instituțiilor de cât acestea lui.

Menirea procurării de credit și înlăturarea cametei la sate, în vechiul regat, a revenit băncilor populare, cari, prin dezvoltarea luată se dovedesc a fi singurele în putință de a înlesni printre săteni circulația capitalurilor. În ținuturile anexate cooperația de credit rural e mai puțin dezvoltată.

Creditul cooperativ urban, cu caracter pronunțat comercial, e aproape inexistent. Uniformitatea ocupațiunii populației rurale, lipsa de concurență în desfacerea produselor agricole, exploatarea mai mare a cămătarilor de cât în orașe, îndetitatea trebuințelor materiale și rezistența pentru conservarea unei vieți independente față de marii proprietari, intimitatea vieții în marginile restrânse ale satelor, omogenitatea etnică, contribuind la întărirea unei solidarități care lipsea și lipsește încă populației cosmopolite a orașelor, în mozaicul etnic și moral, cu desăvârșire ostil solidarismului economic.

Dobânda reprezintă participarea împrumutătorului la foloasele întreprinderii exercitată de împrumutat. Deci, pentru ca să se poată da și cere o dobândă trebuie ca să fie posibilă investirea cu câștig a capitalurilor; cu alte cuvinte, cauza generatoare a intereselor, a dobânzii, este existența adevărată sau presupusă a investițiilor cu câștig a capitalurilor. Numărul ocaziunilor de investire, cantitatea mai mare sau mai mică a capitalurilor cerute și gradul de fecunditate al investițiilor, determină intensitatea cererii de capitaluri și ridicarea dobânzii într'un anumit moment. Aceasta pentru creditul acordat producției și comerțului. Mai e încă creditul acordat consumului pentru care nu se poate vorbi de capitalurile împrumutate și de o participare la acest venit acordată împrumutătorului. Dacă și în acest ultim caz există dobândă, aceasta se lămurește prin cunoscuta lege de

indiferență a lui Jevons: pentru că fiind și alții cari cer același ban pentru scopuri productive plătind o compensație e cu totul indiferent capitalistului că împrumută pe unii sau pe alții.

Având în vedere mari perioade istorice, se observă că dobânda banilor e mai mică în ultimul timp de cât înainte vreme. — S'a dovedit că în vechile societăți Aziatice, dobânda minimă legală era de 15%; că în Grecia antică dela un minim de 12%, dobânda se ridică până la 48% și pentru împrumuturi cu scadență scurtă ajungea până la 700 sau 800%; că la Roma în preajma căderii imperiului se reținea moderată dobândă de 1% pe lună și că, în fine, în evul mediu, evreei ajungeau să ea dela 30 la 40%.

Evident că la aceasta au contribuit acumulările neîncetate de bogății pe deoparte și decrescândă productivitate a capitalurilor pe de altă parte, și de aci Leroy-Beaulieu ne-a putut vorbi de o lege de scădere progresivă a dobânzii banului. Tot mai marea dezvoltare și mai marea siguranță a mijloacelor de comunicație, crescuta protecție a legilor și mai buna organizație a creditului, au contribuit la extinderea târgului monetar și la echilibrarea nivelului dobânzii în diferite locuri.

Dar câtăva vreme înainte de război și mai vartos după război, faptele par a contrazice legea scăderii progresive a dobânzii enunțată de Leroy-Beaulieu, și anume, din cauza micșorării încrederii pusă în politica financiară a guvernelor; dar se scumpesc și toate capitalurile disponibile pentru o mulțime de alte cauze.

Printre aceste cauze e mai cu seamă de deosebită importanță aceea privitoare la micșorarea valorii monetei, sau neîncetata creștere a prețurilor, deunde capitaliștii sunt siliți să ceară o compensație mai mare spre a se despăgubi de puterea de achiziție ce o vor avea capitalurile restituite în raport cu puterea capitalurilor împrumutate. Alte cauze mai sunt: Excesele fiscalismului cari descurajează economiile; politica intervenționistă și mărirea mășinei statale, cari determină o enormă absorbire de capitaluri cu formă de împrumuturi publice; politica protecționistă care determină o urcare a prețurilor, diminuind economiile consumatorilor; înmulțirea populației și expansiunea comercială și industrială, ce provoacă o mai mare cerere de capitaluri; în țările cu comerț și industrie bine dezvoltată,

exportarea capitalurilor din țări vechi în țări noi unde se intensifică întreprinderile productive; etc.

Speculatorul nu e de cât instrumentul acestor cauze decisive în materie de dobândă; invinuirea adusă micului speculator al prețurilor mărfurilor sau capitalurilor, nu e de cât o miopie economică care nu desprinde din mecahismul destul de complicat al vieții economice de cât imediatul, ultima și cea mai apropiată verigă a lanțului care unește târgul monetar sau de alte mărfuri cu consumatorul de capitaluri sau de alte bunuri economice.

Speculatorul nu poate determina crize generale economice: el nu e de cât produsul acestor crize. parazitul ivit pe corpul bolnav sdruncinat și nici de cum autorul unor efecte cari își au rădăcinile înplântate adânc în viața economică. Speculatorul e egoist, individualist, fără simțul solidarității; speculatorii, în afară de cazul acaparatorilor organizați în puternice trusturi, sunt jucării ai factorilor economici, ale conjuncturilor care stăvilesc sau stimulează producția, circulația sau consumul bunurilor economice. A socoti pe speculator ca unică sau principală cauză a crizelor economice e, când pornește aceasta acuză delafrunțașii sau conducătorii oficiali ai vieții economice, o condamnabilă erezie.

În tragi comedia noastră economică, regizorii ce s'au perindat dela război incoace în fruntea treburilor noastre publice, au atribuit succesiv rolul speculatorului tuturor categoriilor economice; negustorului, capitalistului, țăranului, industriașului etc. lovind cu legi multe și deseori contradictorii marfa negustorului zis hrăpăreț, a capitalistului parazit, a plugarului bogat și singur fericit, a industriașului acaparator etc.; aducând remedii paliative de scurtă durată, situația revenind la mai rău sau bine, după cum o stabilesc factorii determinați cari statornicesc cauze și produs efecte.

S'a maximalizat prețul mărfurilor, al produselor agricole ori industriale, sau încărcat cu taxe și supra taxe mărfurile la export, prăvăliile fiind pline de mărfuri streine „prohibite“ la import, socotind ca decesivă în criza economică de astăzi faza ultimă, circulația mărfurilor și nici de cum faza începătoare a producției ce trebuie sprijinită și stimulat.

Capitalurile se scumpesc din cauzele mai sus arătate; din cauza instabilității monetare, capitalistul și

vanzătorul de alte mărfuri, spre a-și acoperi eventualele pierderi rezultate din ulterioara depreciere a banului, neobținând contravaloarea stabilă sau aproape, în bani, a obiectului vânzării urcă prețul serviciului făcut, peste normalul profitului cu o medie probabilă a pierderii ce va suferi. Cămătarul e produsul desechilibrului

economic, exploatând nesiguranța contractărilor, finanțând pe termene scurte mirajurile economice, cerând dobândă mai mare sau mai mică în raport direct cu rizicul la care se expune; dispariția lui e condiționată numai de restabilirea echilibrului economic.

Dr. Victor Jinga

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

CONFERINȚE

Un erou al câmpiei ardeleni: C. Roman

Vineri în 13 Martie, dl. prof. *Silviu Dragomir* a vorbit, în seria conferințelor „Extensiunii universitare“, despre un erou al revoluției din 1848—49, ignorat de istoriografa noastră până acum, *Costantin Roman*.

Născut în regiunea Reghinului, C. Roman este contribuția vrednică a Câmpiei în această revoluție. Luptând, cu vorba și cu arma în Ardeal, cu spiritul organizator și cu elanul pregătit de acțiune în Muntenia, timp de un an aproape el a fost în primul plan al revoluției românești. Membru în comitetul național de la Sibiu, alăturarea de lăncu, Bărnuțiu, Buteanu, etc.; convins și el, cași ceilalți de vârsta lui (lăncu, etc.), că numai prin luptă ne vom putea câștiga drepturile; acest tânăr de 23—24 de ani a organizat armata românească a Câmpiei (legiunea XII) cu care s'a opus eroic bandelor sălbatice de Săcui. Iar la București, stegar în fruntea coterului care urca dealul Mitropoliei, pentru a arde Regulamentul organic și pentru a dărâma statuia lui Kiseleff, acest „revoluționar de sânge pur“ și sincer democrat, ia parte la toată activitatea tinerilor revoluționari, conduși de Bălcescu, cerând pentru sine postul cu munca cea mai grea.

În luptele cu Ungurii, prin Februarie 1849, este prins și are cel mai tragic sfârșit: legat de coada unui cal, sângele lui stropi străzile Târgumureșului până muri.

De câțiva ani, dl. Dragomir, răscolind praful arhivelor pentru a ridica din noaptea uitării la lumina cunoștinții fapte și adevăruri, confruntând scrieri și documente contemporane, mărturisiri duioase sau izbucniri îndreptățite de revoltă sufletească — luminate și unele și altele de credința puternică în ideal, înalță coloane strălucite îndrăzneților eroi ardeleni ai acestor ani de sbucium și afirmare a individualităților etnice, pentru a le încheaga odată într'un mare templu închinat Revoluției Românilor Ardeleni din 1848—49, pe care o așteptăm — o dormim.

O idee generală se desprinde din conferințele d-lui Dragomir. Revoluționarii români de la 48, atât cei de dincoace cât și cei de dincolo de Carpați, aveau, nu un ideal asemănător, ci *aceiași* ideal. La capătul eforturilor lor ei vedeau înfăptuirea unei utopii, atunci, devenită abia astăzi o realitate, înfăptuirea *Daciei*, care să cuprindă pe toți Românii de o parte și de alta a Carpaților. „Deviza noastră să fie formarea Daciei“, scria Roman unui prieten al său, la București, explicând primejdia panslavismului, în fața căruia numai încheagă într'o puternică unitate vom putea dăinuși ca popor. Aceasta era idealul lui C. Roman, I. Maio-

rescu și al altor ardeleni și acesta era idealul lui Bălcescu și al altor munteni, conducători ai mișcării. Ce ușor se puteau înpelege atunci Români din diferitele provincii! Cu câtă sfîntenie se puteau contopi atunci personalități din regiuni diferite în idealul *unlc* al Românilor!

TEATRU

Demonul de Karl Schönherr

Drama tirolezului Schönherr formează unul dintre cele mai mari succese ale scenei clujene. După seria de comedii, menite să gădile galeria, iată o piesă în care vieța curge așa cum isvorește din instinctele primordiale ale naturii omenestii, nealterată de formele sociale burgheze, și în care actorul își poate descărca toată puterea de creație.

Subiectul este simplu, dar puternic chiar prin această simplitate:

Un contrabandist tirolez (d. V. Voicu), plin de reumatisme, trăiește cu nevasta lui (dna Bărsan) — femeie în care dorul de viețuie fierbe în glocot. — în izolarea munților, unde adună bani pentru a se putea coborî odată în vale în casa lui, unde să trăiască fericit, lângă frumoasa lui nevastă. În cuibul acesta de munte, unde „demonul“ de femeie stătea izolat de contactul cu oamenii, într'un grănicer vânător (d. Psatta) pentru a prinde vulpea de contrabandist. Grănicerul are musculatură de fier, sânge cald în vin; femeia o simte acestea. Elementul ei fundamental: sexualitatea se trezește și-și întinde ghiarele pentru a prinde această bucată bună de pradă. Grănicerul cade; pierzându-și cinstea este silit să se mute la alt post. La plecare se mai abate pe la casa „demonului“. Aci, în beția sensualității, omoară bărbatul, în urmă moare și el și „demonul“ rânjește triumfător deasupra cadavrului lor.

În cursul celor cinci acte, trei persoane se sbat în flacăra sexualității. Femeia nu vede decât prin prisma acestui element fundamental al vieții. Instinctul acesta este atât de puternic în ea încât îi copleşte orice principiu moral; el a înarmat-o cu toate armele de cucerire; din inconștient răsare armata ei de argumente, gata ște luptă în tot momentul, în fața ei cinstea bărbatului capitulează, fatal. În desfășurarea celor cinci acte asistăm la o luptă de o rară putere dramatică; dialogul plin de vioiciune, de vigoare rustică; nimic căutat, totul crescut din individualitatea personajilor, cum crește copacul pe vârful muntelui.

În cele trei roluri trei artiști și-au putut valorifica toată puterea lor de creație. Dna Bărsan ne-a dat o femeie așa cum a conceput-o autorul: stăpânită în toate manifestările ei de patimă.

Puterea de creație a d-lui Voicu a apărut în „Demonul“ în toată amploarea ei.

D. Psatta a jucat cu acea rezonanță internă pe care am admirat-o de atâtea ori, la dsa.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Dintre revistele ardelen *Comoara Satelor* dela Blaj, aduce cea mai valoroasă contribuție la cunoașterea sufletului românesc de pe aceste plaiuri. Ea continuă o veche preocupare a modelelor dascăli ai Blajului: folklorul. De comoara de datini, credințe și poezie a satelor noastre am cam uitat: valorile de literatură de import ne-au năpădit după războiul toate publicațiile. De unde înainte de război, poezia și datinele populare găseau deschise coloane întregi în publicațiile noastre (vezi colecțiile *Transilvaniei*, *Tribunul*, *Foii Interesante* etc.), astăzi acest izvor de inspirație al celor mai mari poeți ai noștri, abia mai găsește câte un colț prizărit în câte-o sărmană gazetă populară, sau în câte-o modestă revistă dintr'un orașel de provincie — în numărul de pe Ianuarie dl. A. Lupeanu, scriind despre folkloriștii Blajului, arată cum cultul față de creațiile populare a ars ca o flacăra vie în sufletul dascălilor Blajului de la Samoil Micu și până la dl Traian German, directorul *Comorilor*. Cel mai harnic dintre acești colegători de datini și poezie populară a fost regretatul Moldovănuț; parte din materialul adunat de el a fost publicat de Jarnik și Barseanu; enorm material așteaptă lumina zilei în Biblioteca Centrală din Blaj. Vrednicii urmași ai lui Moldovănuț sunt profesorii A. Viciu și T. German în același număr acesta din urmă dă credințele poporului despre rouă. Cetindule te surprinde bogăția și uneori frumuseța neîntrecută a imaginației populare. — Prin munca ei revista aduce și serioase contribuții la o psihologie a țărânului român, care va trebui scrisă odată pentru o nație cu 80. proc., element rural.

CONCERTE

Concertul D-nei Veturia O. Ghibu

Pentru lumea muzicală din orașul nostru, concertul de Sămbătă 21 I. c. a fost o nouă și frumoasă ocazie de a aprecia calitățile de voce și puterea de interpretare artistică a D-nei Veturia O. Ghibu.

Executând un program compus cu mult gust din cei mai de seamă compozitori streini și români (Mozart, Schubert, Schumann, Brahms, Tchaikowskiy Dima, Brediceanu, Negrea) D-na Ghibu a dat dovada unei temeinice înțelegeri a operelor clasice.

Puțin timidă în primul cântec, vocea de o coloratură bogată devenia tot mai sigură, executând cu multă finețe lieduri cari sunt o serioasă încercare pentru oricare artistă rutinată, culminând în interpretarea plină de înțeles a lui Tschai-kowsky.

Surpriza ce ne-a făcut-o D-na Ghibu cu acest concert ne bucură și-i dorim mult succes pe drumul spinos al artei.

Mi

10 zile mare desfacere

din cauza insolvenței, a peste 2000 tablouri în ulei și acvarel ale celor mai vestiți pictori, cu prețuri foarte reduse, sub prețurile de inventar

începe la 23 Martie la

GRATZ magazin de anticități și obiecte artistice, Piața Unirii 8.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE

SE SPARGE GHIAȚA

Se sparge ghiața indiferenței și tot mai multă dragoste de carte se deșteaptă în sufletele Ardelenilor. Câtă lume nu se plângea din rândurile editorilor, scriitorilor și publiciștilor, că slova tipărită n'avea efectul dorit. Ne vine a crede că lucrurile s'au schimbat întrucâtva și că eforturile Societății de mâine au contribuit într'un anume grad la aceasta. Nu suntem noi chemați să ne rostim asupra foloaselor revistei noastre, nu suferim cât de puțin de grandomanie și lăudăroșie și deci nu ne dăm certificate, dupăcum nici n'am insistat pe lângă nimeni să facă aprecieri de complezență. Ne permitem doar o semnalară: caldele manifestațiuni ce ni se fac din toate colțurile Ardealului, multa corespondență ce suntem nevoiți să întretinem zi de zi cu cititorii, numărul mare de abonați recrutați din rândurile funcționarilor săraci, sunt dovezi elocvente că s'a trezită în oameni o pasiune după o viață intelectuală mai intensă.

Lectura particulară are imense avantajii. Dacă fiecare cetățean ar consacra lecturii o oră la zi, cultura noastră ar deveni o formidabilă putere. E nevoie să dăm la o parte grijile mărunte, să ne ridicăm din noroiul neplăcerilor, indispozițiilor și avilirilor umorului nostru săndătos, și prin lectura cărților bune să ne refacem sufletește. Lectura inobilează, plantează în inimi germenii unei necesități de viață superioară. Câte atingeri cu oamenii nu ne duc zilnic la desnădejde și umilire: de ce să ne lăsăm sclavi și să nu creăm oara de împăspătore și întărire a caracterului nostru!

Se sparge gheața... Cartea, revista, jurnalul își urcă tirajul. Plăpânda noastră culturală își ia avânturile necesare înălțării ei sigure.

HORIA TRANDAFIR

Douăzecișicinci ani de teatru. Cronicari fideli ai evenimentelor culturale și științifice, nu putem trece peste un fapt divers publicat într'un număr trecut al revistei noastre: maestrul *Zaharia Bârsan* directorul Teatrului Național din Cluj a împlinit decurând 25 de ani de teatru. Interesant este că prima trupă improvizată cu care a jucat a fost constituită din brașoveni. Debutul avea loc la Brașov, deci pe pământul Ardealului unde d-sa era desigur cel mai chemat să dețină în clipa eliberării politice situația de cel dintâi director al Teatrului Național de aici. Ne prezintăm și noi omagiile cu prilejul acestui jubileu care trebuie dealfel să se transforme într'o adevărată sărbătoare a întregului public românesc din Ardeal. Cine nu-și aduce aminte de jertfele maestrului care se strecura cu Thalia română prin vama Predealului destul de des, aducând la noi vorba înaripată a artei, a cuvântului românesc? Simțiam un deliciu de ne-

descriș ascultând pe Bârsan și soția sa: o atmosferă nouă morală ne îneca cald sufletele. Zaharia Bârsan este un *aristot* de mare talent dar în același timp și un suflet mare de om. A risipit din larg toate darurile firei sale de artist, poet și dramaturg. Scrierile inteligenței și sufletului său generos s'au revărsat din plin îmbogățind comoara colectivă a culturii românești. Să dăm fiecăruia ce este al său: să nu uităm a da și lui Zaharia Bârsan prinosul de recunoștință cu care îi datorăm!

Conferințele presei. Programul sindicatului ziaristilor dela noi începe să se realizeze. Ziaristii trec dela vorbă la faptă. Primarul Clujului și consilierii săi au promis în mod solemn că acordă teren pentru casa presei. Strângerea fondurilor pentru edificarea cât mai repede a casei și pentru tragerea loteriei la 16 August se poate face prin organizarea conferințelor presei în orașele ardelen. Membrii sindicatului au primit îndrumări să facă pretutindeni pregătiri pentru o primire cât mai impozantă, apelând la concursul șefilor de autorități și instituții și la frunțașii locului. Avem nădejdea sigură că publicul nostru va și să dea Sindicatului nostru onorurile cuvenite. Din legăturile strânse dintre presă și public răsare o conștiință mai vie și mai activă a rosturilor noastre permanente de cultură. Scriem* aceste rânduri în ferma convingere că nu-și va precupeți nimeni obolul. Conferențarii vor fi ziaristii cei mai de seamă ai Ardealului. Infinit de multe și prețioase detaluri asupra muncii gazetarului vor fi gustate de publicul orașelor ardelen. Cărturarii noștri vor face un lucru util dacă iau ei înșiși inițiativa de a invita Sindicatul să descindă în localitatea lor. Pretutindeni conferențarii vor fi asistați și de câte un artist, îndeosebi de cunoscutul cântăreț basul Petre Marcu.

Prințul în Basarabia. Prințul Carol a vorbit decurând la Chișinău în Basarabia despre problemele culturii. Țara întreagă a aplaudat cuvintele moștenitorului. Adevărata apărare a frontierelor trebuie să fie acțiunea de persuaziune a populațiilor care Românii este un Stat cultural, o necesitate culturală a omenirii. Indemnul de sus nu poate găsi decât ecouri fericite în mulțime. Nu cu militarism, nu cu hiperșovinism se desleagă problemele unei țări, ci printr'o devotată și pașnică activitate culturală. Mai ales provincia de peste Prut, care n'a reușit să-și stămpere cu totul valorile vieții sociale adânc tulburate, solia prințului este menită să dea roade binecuvântate.

În tipografia „Ardealul“. Începând cu numărul de față al revistei apărăm în tipografia românească cea mai bine instalată și mai modernă a capitalei Ardealului. Suntem mulțumitor direcției S. A. „Ardealul“, că a binevoit a-și lua sarcina imprimării unei publicațiuni așa de cuprinzătoare cum este *Societatea de mâine*. Noi dela început ne-am adresat „Ardealului“, însă prin faptul că se aflau în lucru numeroase manuale școlare, n'am putut încheia atunci angajamentul. Cititorii au în fața lor estetica tehnică cea mai frumoasă ce o poate da o tipografie românească în Ardeal.

SAPTĂMÂNĂ ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

Vadul comercial. De luni te zile comercianții sunt în necontenită agitație. Sfântul Gheorghe se apropie și protecția lor după legea chirilor încetează. De la această dată prin urmare la prăvălii va fi liberă tranșacție și acel care va da mai mult va avea prăvălia care îi va plăcea. Firește că și proprietarii sunt în dreptul lor. De mult plătim mărfurile după paritatea aur, de mult comercianții au știut să aducă operațiile lor comerciale la cele dinainte de război. Mulți au făcut averi imense și toți comercianții ar trăi foarte bine dacă imposibilitatea de viață în care sunt puși funcționarii, necesitățile de constituire a unui inventar la țărani, și lipsa generală de monedă circulatorie, nu ar fi mișorât numărul consumatorilor, cantitatea și calitatea consumației. Prin urmare proprietarii au dreptul față de această categorie de cetățeni, care câștigă după un index apropiat de acel al săderii valutei noastre, să pretindă o chirie corespușătoare.

Dar și comercianții au dreptate. La liberă tranșacție, proprietarii vor întrece cu mult limitele permise, și acei care vor voi să profite de vadul comercial al unei prăvălii, vor da oricât proprietarului pentru a intra într'un local unde va putea câștiga mult din cliențela făcută din munca altuia. Și atunci, comercianții recunoscând dreptatea proprietarilor cer să li se facă și lor dreptate, legiferându-se vadul comercial, adică preferința aceluia care a locuit mai mulți ani într'un local la închirierea celui local. Impedirea unui comerciant de aceiași specialitate să ia prăvălia comerciantului înălăturat la concurență. Și al treilea, crearea unei comisii mixte care să stabilească valoarea de locațiune a localului după degradarea lui și după căderea valutară.

Comercianții au făcut numeroase intruziuni; au obținut promisiunea ministrului industriei, căci doar dreptatea e de partea lor. Consiliul de miniștri a hotărât că nu e vorba de modificarea legii chirilor și deci nici de legiferarea vadului comercial.

Cauzele? Desigur oculte și de oportunitate. Marile societăți proprietarele celor mai multe prăvălii au intervenit cu putere. Și partidul liberal și-a ridicat destui proprietari în cap cu legea chirilor. Ar dori ca atât cât mai stă la putere să nu mai pute în discuție via chestia a chirilor. Rezultatul? Ruinarea comerțului cinsf, scumpetea, specula și alte fericiri de acestea.

Comerțul nostru cu Cehoslovacia. De sigur o mare parte a comerțului României cu fosta monarhie Austro-Ungară, era alimentat de puernica industrie Cehoslovaca. După război comerțul caută aceleși căi, vechile legături cu industria cehoslovacă au fost reluate și prin stăruința și vrednicia acestui popor au fost sporite.

După statistica comerțului exterior al Republicii Cehoslovace, România a importat din această țară în 1923 mărfuri în valoare de 391 mil. coroane și în 1924, de 796 mil. coroane ceh. adică de 4 miliarde 557 milioane lei.

Statistica nu publică nici-o dată asupra exportului românesc în această țară, care fără îndoială, în afară de câteva zeci de vite este complet nul.

Acele 4 miliarde jumătate apasă greu balanța noastră comercială, și ajută mult

la deprecierea leului nostru. Nu găsim nici-o cale de sporit exportul nostru în Republica vecină? Sunt alătea mărfuri, din acele pe care le importa Cehoslovacia care pot fi furnizate și de țara noastră. Legăturile economice treuie întarite cu vecina noastră amică și pe această cale: importând ea de la noi, ceea ce li putem noi da.

Nu mai că, logica comercială e alta ca logica noastră civilă.

Camerele agricole. După Camere de Comerț și Industrie, Camere agricole. Suntem deprinși cu tristul sistem de a se înființa instituții pentru scopuri egoiste de partid sau de clasă. Niciodată și nicăieri nu vedem o preocupare de interese obștești. Ce se urmărește prin înființarea acestor Camere agricole? Sindicate agricole, societăți naționale de agricultură au fost, și se găsesc și astăzi. Aceste instituții totdeauna, când li s-a cerut, au dat sfaturi guvernelor în chestii de agricultură, și au luat diferite măsuri pentru îmbunătățiri agricole și învățământ: au creat bănci, au format agronomi, au selecționat semințe și au organizat asigurări agricole, ca să nu numărăm decât câteva din acțiunile acestor asociații de mari proprietari. Ce ar avea altceva de făcut nouile Camere agricole?

Amintindu-ne luptele politice ce le-a stârnit totdeauna în jurul lor alegerile de la Camerele de Industrie și Comerț, și fiind-se seama că aceste noi instituții ar putea da după art. 70 din Constituție 6 senatori de drept, vedem ușor că și scopul acestei Camere agricole este crearea unui nou organ de acapare a viziunii noastre sociale economice și politice de către partidul liberal.

Se țese cu metoda o deasă pânză de paianjen în jurul nostru! Și în definitiv, cu dreptate, legea Camerelor agricole a trecut prin Parlament fără nici o discuție.

Autonomia căilor ferate. Să încercăm și așa. Până acum Direcția generală a căilor ferate române, era o direcție autonomă în Ministerul Comunicației. Puțin de amestec a Ministerului în afacerile căilor ferate era neînsemnată, doar dacă lua asupra și ponoasele deraierelor, a călătoriilor barbare, și a deficitelor anuale. Astăzi instituția căilor ferate va deveni „Administrația căilor ferate române”, o instituție autonomă, cu personalitate morală și pusă supt autoritatea și controlul Ministerului Comunicației. Cu un consiliu de administrație de 9 mși, din care opt numiți cu decret regal după propunerea guvernului, și unul după recomandarea Ministerului de război, în persoana unui general, un consiliu care va avea să cuprindă ingineri, advocați, financiarși industriași, comercianți și agricultori, se crede că va da o conducere autonomă și competentă căilor ferate.

Proiectul de organizare prevede că excedentele căilor ferate nu se vor vărsa 10 ani la Stat, ele se vor repartiza 45% pentru un fond de refnoire, 45% pentru un fond de construcții de linii noi, 10% pentru un fond de prime. Ce se face însă dacă și noua organizare va da căilor ferate deficite?

Lucrători străini — lucrători specialiști. Nu trebuie să se confunde aceste două categorii. Dacă lucrătorii străini, care ar lua locul lucrătorilor români, sunt un pericol economic și social fiindcă

crează și agravează criza lipsei de lucru, lucrătorii specialiști sunt o binefacere pentru țânăra noastră industrie. După cum capitalul strein nu este indispensabil pentru punerea în valoare a bogățiilor noastre economice tot astfel munca și înă harnică și pricepută ne este indispensabilă pentru punerea în funcțiune a fabricelor noastre, pentru formarea unei clase de muncitori industriași români bine pregătiți și pentru formarea unei tradiții industriale românești. A arunca peste graniță pe muncitorii specialiști, aduși cu jefse mari de industriași, în scopul de a ușura criza lipsei de lucru este o întreită greșală. Înăiu fiindcă locurile lor nu pot fi ocupate de lucrători români, al doilea fiindcă ei sunt elementele care dau puțința de funcționare industriei noastre, și în fine fiindcă ei sunt profesorii în meșteșug a lucrătorilor români.

T. Florian: Lucru Manual, Cluj 1924. Prețul 25 Lei. Tendința fericită ce se manifestă în timpul din urma, de a se da elevilor înca în învățământul primar inițieri practice, a îndemnat pe autor să grupeze în o broșură interesanta câteva lucrări în hartie.

În probleme de o construcție elementar., descrise însa bine cu ilustrații numeroase și reușite, se înfațesează îndoiri, lipiri, împletiri și țesături din hartie.

Se trece apoi la chestiuni mai complicate, siluete, mici-tablouri, cari pe lângă istețimea foarfecelui, pretind și oarecare simț constructiv și artistic.

Desvoltarea acestor abilități în școala primară, e cu atât mai binevenita, cu cât e mai iminenta necesitatea de-a face artele și meseriile mai accesibile școlărimii noastre. Între iscusina a unui elev la astfel de jocuri-instructive și între genialitatea unui mare constructor, e oarecare legătură, care nu mai poate să scape atenției pedagogului modern. Astfel stimulând abilitățile latente ale elevilor prin exemple de lucrări practice, autorul aduce un real serviciu învățământului primar, pentru-ce ne vedem îndemnați să-i recomandăm calduros lucrarea în special membrilor corpului didactic

Expoziție de pictură într'o sala specială a tipografiei *Min rva* din Cluj s'a deschis expoziția pictorului tinăr Anon Kánor, cunoscut printre cei mai buni ai școalei din Baia Mare. Din cele 48 tablouri etalate, ne-au plăcut îndeosebi acele represintând o priveliște de seară, odihna după masă, ocupație de seară, podul râului Zazar, vreme noroasă, maternitate, preisagii gospodărești și câteva figuri de bătrâni prinși cu dibăcie în atitudinile lor sufletești atât de naturale. Frumusețile naturii din Regiunea Baia Mare dă prilej oricărui talent să-și desfășure capacitatea de a distinge tipul de artă încadrat în culori foarte bogate.

In numărul viitor:

N. Dașcovici: *Politica noastră externă și departamentul respectiv.*

Sabin Cioranu: *Cronica financiar-economică mondială.*

Eugeniu N. Giurgea: *Situația mondială a grăului.*

G. Bogdan-Duică: *Democrațiile moderne.*

CONVOACARE

Domnii acționari ai institutului de credit și economii «Izvorul» S. A. Alba-Iulia, se convoacă prin aceasta în

a XIV-a adunare generală ordinară

care se va ține la 4 Aprilie 1925, orele 2 p. m. în localurile institutului cu următoarea

Ordine de zi:

1. Deschiderea și constituirea adunării,
 2. Raportul Consiliului de administrație despre gestiunea anului 1924.
 3. Raportul Comitetului de cenzori.
 4. Hotărâre asupra absolutorului consiliului de administrație și comitetului de cenzori.
 5. Completarea membrilor consiliului de administrație și comitetului de cenzori.
 6. Fixarea marcolor de prezență.
 7. Eventuale propuneri.
- Alba-Iulia, la 14 Martie 1925.

Consiliul de Administrație.

ACTIVA				Contul Bilanț la 31 Decembrie 1924				PASIVA				
Cassa numerar	—	—	—	1.430.997	66	Capital —	—	—	—	2.500.000	—	
Efecte scontate	—	—	5.345.105	27		Fond de rezervă	—	—	1.000.000	—		
Credite hipotecare cu acop, camb.	—	—	1.747.704	50	17.292.809	77	„ special de rezervă	—	451.539	42		
Conturi-Curente debitoare	—	—	—	—	25.522.578	56	„ de penzii	—	152.114	25	1.603.653	67
Efecte publice și diverse acțiuni	—	—	—	—	1.369.858	88	Depuneri spre fructificare	—	27.382.032	09		
Mărfuri	—	—	—	—	313.890	15	Depozite libere	—	678.999	04	29.061.031	13
Diverse participațiuni	—	—	—	—	2.924.915	10	Conturi-Curente creditoare	—	—	—	8.243.193	48
Casele din Alba-Iulia, Zlatna, Te-	—	—	—	—	—	—	Reescont	—	—	—	8.922.190	—
iuș și altele realități	—	—	—	—	1.100.000	—	Dividendă neridicată	—	—	—	52.938	25
Mobiliar	—	—	—	—	26.000	—	Interese transitoare ant. la escont	—	—	—	373.751	95
Conturi transitoare	—	—	—	—	321.088	11	Beneficiul net	—	—	—	779.379	75
					50.536.138	23					50.536.138	23

DEBIT				Contul Perdere și Profit				CREDIT				
Interese la depuneri	—	—	1.731.437	30		Interese: la escont, credite hipo-	—	—	—	—	—	
„ „ reescont	—	—	855.839	36	2.587.276	66	tecure, conturi curente, efecte și	—	—	—	2.344.959	99
Spese generale: Salare, spese de	—	—	—	—	1.594.443	64	beneficiu la mărfuri și întreprind.	—	—	—	2.978.718	52
adm., porto, registre etc.	—	—	—	—	—	—	Provizii, chirie și alte venit	—	—	—		
Dare	—	—	213.391	86								
Dare după int. de depuneri	—	—	69.566	60	282.958	46						
Susținerea imobilelor	—	—	—	—	40.370	—						
Marce de prezență	—	—	—	—	39.250	—						
Beneficiu net	—	—	—	—	779.379	75						
					5.323.678	51					5.323.678	51

Gavril Crișanu m. p.
director executiv

Alba-Iulia, la 31 Decembrie 1924

Pentru contabilitate Andrei Schemmel m. p.
procurist**CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE:**Gheorghe Muncusiu m. p. Dr. Ioan Rece m. p. Antoniu Pop m. p. Francisc Botian m. p. Victor Oțoiu m. p.
președinteDr. Virgil Radeș m. p. Dr. Ioan Pop m. p. I. Rebege m. p. A. Frâncu m. p. Ion Medrea m. p. A. Stoica m. p.
expert-contabil

Dr. Cornel Dărămuș m. p. Vasile C. Osvadă m. p.

Verificat și găsit în conformitate curegistrile societății

Alba-Iulia, la 13 Martie 1925.

COMITETUL DE CENZORI:Dr. Aurel Sava m. p. Dr. Nicolae Marcu m. p. Iulian I. Vulcu m. p. Anghel Bena m. p. Iuliu Enescu m. p.
preșdinte

N. Munteanu m. p. Dr. Dominic Medrea m. p. Virgil Hatiegan m. p.

Intreprinderile Forestiere Rom. S. A.
Cluj, Regele Ferdinand No. 38.

Se ocupă cu exploatarea de păduri, cu industrializarea lemnului și finanțarea întreprinderilor similare.

Capital social lei 65,000.000. — Uzine :
Leșnic, Coșnea, Cloșani, Valea Drăganului (Poeni).

„LEBEDA“ S. A.
IN CLUJ, STR. IAȘILOR Nr. 14.

Prima fabrică română de **PLAPOME**, saltele, vestminte de pat, vată și pentru prelucrare de pene aranjată cu curent electric.

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

Mare depozit de lămpi și material electric!

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

SCHMOLL-PASTA

E CEA MAI BUNĂ CREMĂ DE GHETE

BRAȘOV, STR. LUNGĂ No. 59.

ȘAMPANIE

MAJESTIC

Prima fabrică română de șampanie în Ardeal

BRAȘOV

Magazin de încălțăminte

Petre S. Baci

București, Strada Academiei No. 16

Se găsește gata și comenzile se efectuează prompt.

Atențiune!

Enormă reducere de preț!

Atențiune!

Mașina cu adevărat universală, folosibilă la arat, treerat, sămănat, pentru mănarea de mori și ferestre, pentru tragerea de poveri până la 12 tone tractorul

FORDSON se află în depozit la firma **PERRY**
CLUJ, STR. REGINA MARIA 2. TELEFON 999.

Și se vinde, pentru scurt timp, cu preț excepțional de Lei 117.000